

شرایط ثبت اختراع و بررسی قوانین و مباحث حقوقی آن

رضا تاج آبادی*

غلامرضا فلاحي**

*کارشناس رسمی دادگستری و کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی مجتمع آموزشی جهاد کشاورزی استان مرکزی

Email : hamidali_44846@yahoo.com

**کارشناسی ارشد مجتمع آموزشی جهاد کشاورزی استان مرکزی

چکیده :

ثبت اختراع یا پتنت یا پته امتیازی است که دولت و یا موسسه خاص در يك کشور به مبتکران و مخترعان برای ایجاد يك ابداع نو و جدید که از نظر اقتصادی حائز اهمیت باشد اهدا می کند . ثبت اختراع به طور کلی تولید و یا فرآیندهایی را در بر می گیرد که شامل جنبه های تکنیکی یا عملکرد جدید باشد . در واقع ثبت اختراع ، هر نوع بهره برداری مالی و اقتصادی از ابداع تا مدت زمان خاصی را در اختیار متکبر قرار داده و حق مالکیت آن را از دیگران سلب می کند . در هر کشوری ثبت اختراع جزء حقوق داخلی آن کشور محسوب می شود و امتیازاتی از طرف کشور مربوطه در اختیار فرد متکبر قرار می گیرد . در صورتیکه ثبت اختراع جنبه بین المللی داشته باشد از حقوق بین المللی برخوردار شده ، سایر کشورها را از دخل و تصرف در ابداع ایجاد شده منع می کند. اثری به عنوان پتنت قابل ثبت است که در سطح جهانی نو و جدید باشد و در ضمن ظرفیت کاربرد صنعتی داشته و در شاخه علمی مربوط به خود به صورت عام بکار گرفته شود. شیوه نگارش ثبت اختراع (پتنت) از اهمیت خاصی برخوردار است که می تواند نقش مؤثری در پذیرش ثبت نام داشته باشد. تصویب قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات ایران در سال ۱۳۱۰ نشان دهنده قدمت و کهنسالی این مقوله در ایران است . اما در تمام سالهای گذشته ، این قانون نتوانسته است فواید مورد انتظار را برای کشور به همراه داشته باشد. هدف از ارائه این مقاله آشنایی با مفهوم ثبت اختراع و قوانین و مباحث حقوقی مربوط به آن است.

کلید واژه : اختراع ، پتنت، پته ، مالکیت فکری ، مالکیت صنعتی، ورقه اختراع، اظهار نامه ، مبانی حقوقی پتنت ، معاهده همکاری اختراع .

مقدمه

هرگاه سخن از دارایی به میان می آید ناخود گاه ذهن انسان به سمت مصادیق عینی مالکیت همچون پول ، زمین ، کالا و ... سوق پیدا می کند، این در حالی است که در دنیای امروز نوع دیگری از مالکیت مورد توجه قرار گرفته است که به مراتب از داراییهای ملموس ، پر اهمیت تر می باشد و از آن با عنوان مالکیت فکری (intellectual property) یاد می شود . در واقع این نوع دارایی محصول هوش انسانی بوده و در مقایسه با سایر کالاها و محصولات دارای خصایص منحصر به فردی می باشد از جمله آنکه این نوع دارایی نتیجه مستقیم کار فکری انسان بوده و در اثر مصرف از بین نمی رود و دیگر آنکه و دیگر آنکه به راحتی عرضه شده و قابلیت تکثیر دارد. مسلماً به دست آمدن هر نوع مالکیت منجر به اخذ حقوقی خواهد شد و در زمینه دارایی های فکری حقوق مالکیت فکری پدید می آید . حقوق مالکیت فکری (IPR) در معنای وسیع کلمه عبارتست از حقوق ناشی از آفرینش ها و خلاقیت های فکری در زمینه های علمی ، صنعتی ، ادبی و هنری این حقوق به دو حوزه تقسیم می شود : یکی حقوق مالکیت صنعتی و دیگری حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق جانبی آن که به طور کلی از آن به حق نسخه برداری (کپی رایت) نام برده می شود. در میان مصادیق مختلف مالکیت صنعتی همچون پتنت ، علائم تجاری ، اسرار تجاری و .. ، ثبت اختراع به لحاظ نقشی که در زندگی بشر و پیشرفت انسان ها دارد ، از اهمیت خاصی برخوردار است. پتنت حقی انحصاری است که در قبال اختراع انجام شده به مخترع یا نماینده قانونی او اعطا می شود . به عبارت دیگر سندی است که توصیف

کننده يك اختراع بوده و بر اساس در خواست متقاضي به وسيله يك اداره دولتي يا يك اداره منطقه اي به نيابت از چند کشور صادر مي شود و حمايت قانوني و اختيار بهره برداري (توليد، استفاده ، فروش و صادرات) يك اختراع را به صاحب آن در محدوده زماني خاص (عمدتا ۲۰ سال) اعطا مي نمايد . بايد توجه داشت که پتنت مجوز توليد محصول اختراعي نيست بلکه تنها ديگران را از توليد آن باز مي دارد .

اختراعات ثبت شده در واقع در تمام شئونات زيست بشر سايه افکنده است . براي اينکه دارنده حق اختراع بتواند ديگران را از استفاده و توليد محصول يا فرآيند به ثبت رسیده منع کند ، حق اختراع به وي اعطا مي شود اما لازم است توجه شود که دارندگان پتنت موظف هستند درازاي دريافت حمايت از اختراع ، اطلاعات مربوط به اختراع خود را در اختيار عموم قرار دهند تا بدنه دانش فني موجود در جهان تقويت شده و در نتيجه در افراد ديگر نیز نو آوريها و خلاقيت هاي بيشتري ايجاد گردد . بر اين اساس پتنت ها نه تنها از دارندگان خود حمايت مي کنند بلکه تأمين کننده اطلاعات ارزشمندی براي نسلهاي آینده محققان و مخترعان نیز مي باشند. دارنده حق اختراع مي بايست امتياز انحصاري خويش را فقط در جهت هدف مشروع و جبران سرمايه گذاريش در بخش تحقيق و توسعه بکار برد و قصدش صرفا مانع شدن از رقابت نباشد . براي اطمینان از اين امر قيد و بند قانوني وجود دارد بدین ترتيب که اگر دارنده حق اختراع پس از يك دوره معين از اين حق به صورت اقتصادي بهره برداري نکند مجوز اجباري صادر خواهد شد . اختراعات ثبت شده يکي از شاخص هاي فناوري است . در اغلب موارد تقاضي ثبت اختراع به فاصله کوتاهی پس از توليد يك نوآوری در خواست مي شود . پر کردن تقاضا نامه ثبت اختراع نشان مي دهد که نوآوری بالقوه از ارزش اقتصادي برخوردار است و ميتوان براي دست يافتن به سود نهايي هزينه هاي آن را تقبل کرد. به همین دليل است که شرکت ها تمايل دارند در زمينه ثبت اختراعات سرمايه گذاري کنند و يا اينگونه فعاليت ها را دنبال کنند . ويژگي ديگري که داده هاي مربوط به اختراعات ثبت شده را جالب توجه مي کند اين واقعيست که اطلاعاتي که در قالب گواهيهاي ثبت اختراعات فاش مي شود، اطلاعاتي منحصر به فرد و با ارزش است . تقاضاهاي ثبت اختراعات معمولا بعد از ۱۸ ماه از تاريخ تکميل تقاضا نامه منتشر مي شود .

مهمترين پاينگاه اطلاعاتي که در آن داده هاي بين المللي در قالب خانواده ثبت دسته بندي شده است توسط درونت تهيه و ارائه شده است که نمايه جهاني ثبت اختراعات (world pateninden) نام دارد. طي سال هاي ۱۹۸۱ تا ۲۰۰۱ بطور متوسط سالانه ۹۸۶۳۰ اختراع در جهان به ثبت رسیده و رشدی حدود ۴/۵۲ درصد را به طور سالانه نشان مي دهد آمریکا با بيشتري ثبت اختراع سالانه که در حدود ۵۳۸۹۵ برآورد شده است و داشتن سهمي معادل ۵۵ درصد از کل اختراعات ثبت شده در جهان رتبه اول را احراز کرده است . تعداد اختراعات ثبت شده در آمریکا از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۰۱ بيش از دو برابر شده است . پس از آمریکا کشورهاي ژاپن، آلمان ، فرانسه ، انگليس و کانادا رتبه هاي بعدي را در متوسط ثبت اختراعات سالانه طي اين دوره داشته اند. اما نکته بسيار مهم وضعيت نا مطلوب ايران در بخش ثبت اختراع است . بر خلاف آنکه در بخش توليد مقالات علمي ايران طي بيست سال مورد بررسي پيشرفت کرده و جايگاه خود را بين کشورهاي جهان ارتقا داده است در بخش ثبت اختراع نه تنها پيشرفتي حاصل نشده بلکه جايگاه ايران تنزل کرده است . چنانکه ارقام و اعداد نشان مي دهد اگر چه وضعيت ايران در بخش توليد علم خام چندان بد نيست . ايران در سال ۱۹۸۱ فقط با ثبت ۲ اختراع رتبه ۴۴ را در بين کشورهاي جهان داشته است و در سال ۲۰۰۱ نیز با ثبت ۲ اختراع در اين بيست سال به رتبه ۵۷ نزول کرده است و در نتيجه در طول دوره رتبه ۵۹ را کسب کرده است . در اين دوره ايران به طور متوسط سالانه کمتر از ۱ اختراع ثبت کرده و سهمي حدود ۰/۰۰۰۹ درصد از ثبت اختراع جهاني را به خود اختصاص داده است . ايران همچنين در طول اين دوره در بين کشورهاي اسلامي رتبه نهم، در بين کشورهاي خاورميانه رتبه هشتم و در بين کشورهاي همسايه خود رتبه پنجم را به لحاظ ثبت اختراع کسب کرده است .

پتنت

پتنت جهت حمايت از مفاهيم ، روشهاي ، ابزار يا فرآيندهاي که جديد ، مفيد ، غير بديهي باشند، بکار گرفته مي شود . درموافقت نامه: Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights TRIPS که در سال ۱۳۹۴ ميلادي به منظور حمايت از حقوق مالکيت فکري در سطح بين المللي بين سازمان تجارت جهاني (WTO) و سازمان جهاني مالکيت فکري (WIPO: World Intellectual Property Organization) منعقد گرديد ، مقرر شد تنها اختراعاتي قابليت پتنت شدن را داشته باشند که اولاً داراي يك گام نوآوری هستند و ثانياً پتانسيل کاربرد صنعتي را دارا مي باشند . فلذا در مقايسه با اين نوع از اختراعات مواردی همچون اکتشافات ، روشهاي تشخيص و درمان ويا اختراعاتي که در تضاد با اصول کلي اخلاقي باشند ، قابل پتنت شدن نخواهند بود. هدف از ثبت پتنت ، پيشرفت نوآوری بوسيله افشا سازي جزئيات اختراع در سطح عمومي است و بدین وسيله شخص مخترع و يا مالک اختراع داراي حقوق انحصاري مي گردد که بر طبق آن ديگران حق ساخت ، استفاده ، فروش ، و ارادت و صادرات مقوله مورد اختراع را نخواهند داشت . حقوق مذکور در فاصله زماني ۱۷ الي ۲۰ سال پس از ثبت پتنت داراي اعتبارمي باشند .

پتنت ها در طی يك فرآیند پرهزینه و زمان به بدست مي آیند . در این رابطه دو سیستم رایج مي باشد ، در اروپا ، ژاپن و اقیانوسیه سیستم First to file به کار مي رود بدین ترتیب حق تقدم با شخصي است که زودتر اقدام به پرکردن تقاضانامه پتنت نموده است . در امریکا سیستم First to Invent کاربرد دارد یعنی امتیاز اختراع متعلق به شخصي است که برای نخستین بار این اختراع را انجام داده است حتي اگر شخص دیگری زودتر جهت ثبت اقدام کرده باشد در این صورت باید در طی یکسال از اولین اقدام برای فروش محصول ، تقاضانامه هاي پتنت پر شوند در غیر اینصورت پتنت بي اعتبار خواهد شد. ثبت اختراع (پته) امتیازي است که دولت ویا موسسه خاص دریک کشور به مبتکران برای ایجاد يك ابداع نو و جدید که از نظر اقتصادي حائز اهمیت باشد اهدا مي کند . مبتکر ، این برتری را نسبت به دیگران مي یابد که بدون اجازه وي ساخت ، استفاده ویا فروش آن تامدت زمان معلومي ممنوع ودر انحصار وي باشد. تحت شرایط معیني مدت زمان ثبت اختراع مي تواند تمدید شود. درصورتی که ابداع ایجاد شده از نظر اقتصادي بسیار حائز اهمیت باشد ، مي تواند تا مدتهای مدیدی به صورت انحصاري درآید . پس از اهداء امتیاز پته وثبت آن ، ابداع ایجاد شده مي تواند خرید و فروش شده و بروی آن سرمایه گذاري شود . پته هر کشوري حقوق داخلی آن کشور محسوب مي شود. به عنوان مثال پته در کشور انگلستان ، امتیازاتي را برای مبتکر در داخل آن کشور دارد و از طرفي مانع ورود موارد مشابه آن از خارج به داخل کشور مي شود. در بعضی از کشورها پته جنبه بین المللي داشته و خلق اثر از حقوق بین المللي برخوردار مي باشد . از اینرو سایر کشورها را از دخل و تصرف در ابداع ایجاد شده منع مي کند.

ثبت اختراع به طور کلي تولید و یا فرآیندهایي را در برمي گیرد که شامل جنبه هاي تکنیکی یا عملکرد جدید باشند . به عنوان مثال آنچه در پته مطرح است این است که ابداع ایجاد شده چگونه کار مي کند؟ چه عملکردی دارد ؟ چگونه ساخته شده و چه چیزی را بنیان گذاري مي کند؟ اکثر پتنت ها نقش مهمي در پیشرفت تکنولوژی مربوط دارند. امتیاز پتنت ها اغلب تا بیست سال انحصاري بوده و در اختیار فرد یا افراد ابداع کننده و یا کمپانی در ارتباط با آن مي باشد . تعریف پتنت دو موضوع را به روشني بیان مي کند: یکی فایده پتنت برای صاحب اختراع و دیگری فایده آن برای دیگران . ازیک سو بابت اختراع ، راه استفاده غیر مجاز برای دیگران بسته مي شود و صاحب اختراع مي تواند با عقد قرار داد، اجازه استفاده (ليسانس) اختراع خود را به دیگران واگذار کند وعلاوه بر شهرت علمي ، از منافع مادي اختراع شود نیز بهره برد. از سوي دیگر ، این حق تنها درازاي افشاي تمام جزئیات اختراع برای عموم ، به صاحب آن داده مي شود. این ترتیب اسرار علمي و فني حاصل از پژوهش ، فقط درکتابخانه شخصي و بایگانی مغز افراد نمي ماند و نیازنیست تمام گامهایی که برای رسیدن به هدفی برداشته شده توسط نسلهاي بعد نیز تکرار شود.

کليات ثبت اختراع

اختراع (Invention) محصول یا فرآیندي است که راه جدید انجام کاری را ارائه مي دهد یا راه حل فني جدیدی را برای مشکل خاصی پیشنهاد مي کند. حق ثبت اختراع یا پتنت(Patent) حق انحصاري است که درقبال اختراع ثبت شده به مخترع یا نماینده قانوني او اعطا مي شود. پتنت حمایت قانوني از اختراع را برای دارنده آن تأمین مي کند. این حمایت برای مدت محدودی (حداکثر بیست سال) در ازاي افشاي جزئیات اختراع برای عموم ، اعطا مي شود. حمایت پتنت به این معنا است که مورد اختراع را نمي توان بدون اجازه دارند پتنت به صورت تجاري تولید کرد، استفاده یا توزیع نمود وبه فروش رسانده به این نکته مهم باید توجه داشته که پتنت مجوز تولید محصول اختراعي نیست بلکه تنها دیگران را از تولید آن باز مي دارد . حقوق پتنت معمولاً پس از ارائه داد خواست ازسوي دارنده آن به دادگاه ، احقاق مي شود. دادگاه در بیشتر نظام ها ، شخص یا اشخاص نقض کننده حقوق پتنت را از این کار باز داشته و وي را مکلف به جبران خسارتهای وارده به صاحب حق اختراع مي نماید . همچنین چنانچه شخص ثالثی در دادگاه حق اعطا شده پتنت را به چالش کشیده ودر این امر موفق شود ، حق پتنت اعطا شده غیر معتبر شناخته خواهد شد . به عنوان مثال بتوند ثابت نماید که اختراع فاقد شرایط قانوني و لازم بوده است.

دارنده پتنت حق دارد تصمیم بگیرد چه کسی مي تواند در طول مدت حمایت، از اختراع وي بهره برداري نماید . وي مي تواند با عقد قرار داد اجازه یا ليسانس استفاده از اختراع را به افراد دیگر واگذاري کند.

دارنده پتنت همچنین مي تواند حق اختراع خود را بطور کامل به دیگری بفروشد که خریدار ، دارنده جدید آن اختراع شناخته خواهد شد. با انقضای دوره زمانی پتنت (حداکثر ۲۰ سال از زمان ثبت تقاضا نامه) حمایت از اختراع پایان گرفته و استفاده از آن در اختیار عموم خواهد بود. یعنی دارنده پتنت دیگر حقوق اختراع خود را دارا نبوده و هرشخصي مي تواند از آن بهره برداري تجاري کند.

شرایط عمومي ثبت اختراع

بطور کلي اختراعي قابل ثبت است که حداقل شرایط ذیل در آن محقق باشد:

۱-نو باشد (Novelty) : اختراع باید دارای مشخصه جدیدی باشد که سابقه آن مشخصه در دانش وزمینه فني مربوط

به آن اختراع پیش بینی نشده باشد. به این دانش موجود در اصطلاح Prior Art اطلاق می گردد. ۲- دارای گام ابتکاری باشد (Inventive Step): اختراع باید علاوه بر نو بودن، ارتقاء قابل توجهی را در حیطه خود موجب شود بطوری که استنتاج آن توسط فردی با دانش متوسط در آن زمینه امری بدیهی محسوب نشود. به عبارت دیگر راه حل فنی را که اختراع برای حل مشکل پیشنهاد می کند، باید نسبت به سایر راه حل‌های احتمالی موجود، مزیت قابل توجهی داشته باشد. در واقع اختراع باید بتواند در حیطه خود مشکلی را از مشکلات موجود که هنوز راه حل ندارند، حل نماید تا دارای گام ابتکاری باشد.

۳- فایده عملی داشته باشد (Practical Use): اختراع نباید صرفاً تئوریک و نظری باشد بلکه باید قابلیت استفاده عملی و تولید در صنعت را داشته باشد.

۴- مشمول موارد غیر قابل ثبت نباشد (Unpatentable Subject Matter): علاوه بر سه شرط فوق در بیشتر کشورهای قوانینی وجود دارد که به موجب آن نمی توان بعضی اختراعات را در آن سرزمین به ثبت رساند. مثل آنچه که برخلاف نظم عمومی و اخلاقیات باشد، یا کشفها و تئوریهای عملی، روشهای ریاضی، گونه های گیاهی و حیوانی، روشهای تجارت، روشهای معالجه یا تشخیص بیماری در انسان و دام و نرم افزارهای کامپیوتری فاقد اثرات فنی.

اختراعات کوچک (Utility Models):

بطور کلی، اختراع کوچک اختراعی است که تمام الزامات قابلیت ثبت اختراع را ندارد ولی دارای استفاده صنعتی است.

هدف از شمول اختراعات کوچک در نظام مالکیت فکری بعضی از کشورها، پرورش و مراقبت از نوآوریهای درون زاد بخصوص در کسب و کارهای کوچک و متوسط و در بین اشخاص حقیقی است. به عنوان مثال در کشور آلمان می توان محصولات جدید را با هزینه کمتر، راحت تر و در مدت زمان کوتاهی به صورت اختراع کوچک به ثبت رساند. به خصوص در مورد شرط دارا بودن گام ابتکاری اختراعات کوچک، سخت گیری زیادی صورت نمی گیرد. در حال حاضر کشورهای که اختراعات کوچک را ثبت می کند عبارتند از: استرالیا، آرژانتین و ...

حق تقدم در ثبت اختراع

حق تقدم، حق اولیوی است که به موجب معاهده پاریس، که اکثر کشورها از جمله ایران عضو آن می باشند، به اتباع کشورهای عضو این معاهده اعطا گردیده است. به موجب این حق، چنانچه فردی اظهار نامه ثبت اختراع خویش را در یکی از کشورهای عضو معاهد پاریس و از جمله کشور متبوع خود ارائه نموده باشد، ظرف مدت ۱۲ ماه از تاریخ ثبت تقاضا نامه، می تواند در دیگر کشورهای عضو نیز تقاضای ثبت اختراع خویش را بنماید. و در این مدت نسبت به دیگر افراد دارای حق اولویت می باشد. به این معنا که دیگر افراد نمی توانند ظرف مدت مذکور اختراع وی را به نام خود در سایر کشورها به ثبت برسانند، البته در صورتی که وی تقاضای ثبت اختراع را ظرف مهلت ۱۲ ماهه در کشورهای مورد نظرش بنماید باید ظرف مدت یکساله از تاریخ تقاضا نامه ثبت اختراع در داخل نسبت به ثبت بین المللی آن اقدام نماید.

استراتژی ثبت اختراع

برای ثبت اختراع باید استراتژی داشت. قبل از تقاضای تشکیل پرونده ثبت اختراع، مخترع یا شرکت باید پاسخهای قانع کننده ای به سؤالات زیر داشته باشد:

چرا باید اختراع خود را ثبت کنیم؟

چه چیزی را باید ثبت کنیم؟

چه وقت اختراع خود را ثبت کنیم؟

کجا اختراع خود را ثبت کنیم؟

مراحل ثبت و نگهداری اختراع در کشورهای اروپایی

مراحل ثبت و حفظ حقوق اختراع ثبت شده در کشورهای عضو اتحادیه اروپا بسیار پیچیده است. بطور کلی با طی کردن مراحل ذیل می توان اختراع مورد نظر را در این کشورها ثبت و حفظ نمود:

الف) آماده سازی:

قبل از اقدام رسمی برای تشکیل پرونده ثبت اختراع لازم است حداقل سه مرحله زیر را به انجام می رساند:

۱- نوشتن گزارش اختراع به زبان انگلیسی، آلمانی یا فرانسه بطوری که شامل زمینه و حوزه فناوری اختراع، سابقه قبلی، جزئیات کامل فنی، مزایای اختراع ادعایی و نحوه حل مشکلات موجود باشد. همچنین باید طبقه انجام عملی موضوع اختراع با ذکر مثال توصیف شود.

۲- نوشتن پیش نویس پتنت بر اساس گزارش اختراع که معمولاً توسط وکیل انجام می شود .

۳- پر کردن فرم های رسمی اداره ثبت اختراعات اروپا .

ب) تشکیل و پیگیری پرونده:

این بخش با تسلیم فرم های پر شده و تقاضای تشکیل پرونده در یکی از شعب اداره ثبت اختراع اروپا (شعبه مرکزی در رمونیک آلمان) آغاز شده و خود شامل مراحل زیر است:

۱- بررسی شکلی پرونده در شعبه به لحاظ کامل بودن مدارک لازم .

۲- جستجوی موضوع و ادعاهای اختراع توسط واحد جستجوی اداره ثبت اختراع اروپا .

۳- انتشار پرونده شامل جزئیات فنی قانونی پرونده و نتایج جستجو در روزنامه رسمی به صورت چاپی و دیجیتال (لوح فشرده و اینترنت) .

۴- بررسی ماهوی محتویات پرونده در صورت تسلیم در خواست و پرداخت هزینه های لازم .
ج) اعطای گواهی ثبت اختراع :

پس از بررسی ماهوی پرونده در صورت متقاعد شدن کمیته مربوطه ، گواهی اعطای پتنت به نام متقاضی صادر خواهد شد.

د) تمدید سالانه:

در صورت پرداخت هزینه های لازم ، پروانه ثبت اختراع در هر يك از کشورهای عضو اتحادیه که مورد درخواست قرار گرفته اند ، بطور سالیانه تمدید خواهد شد

ر) اعمال حق :

در صورتی که دارنده امتیاز معتبر اختراع در هر يك از کشورهای مربوطه ، متوجه نقض حقوق پتنت توسط اشخاص ثالث شود می تواند برای احقاق حقوق خود از طرق مختلف اقدام نماید.

ثبت اختراع در سایر کشورها

گام نخست در بدست آوردن پتنت در هر کشور ، مستلزم ارائه تقاضانامه (application) ثبت پتنت و تشکیل پرونده (filing) در اداره ثبت اختراعات آن کشور است . تقاضانامه پتنت عموماً دارای قسمتهایی نظیر عنوان اختراع، سابقه و شرح فنی آن است . توصیف فنی اختراع می بایست با بیانی روشن و به زبان رسمی کشور هدف و به حد کافی دارای جزئیات باشد طوری که بتواند شخصی را بافهم متوسط از آن فن به استفاده یا بازسازی آن اختراع قادر سازد معمولاً برای توصیف بهتر اختراع ، نقشه، طرح و دیاگرام های مربوطه نیز ارائه می شوند . تقاضانامه همچنین حاوی چند ادعا (claim) است که در واقع حدود و ثغور قانونی حمایت درخواستی را تعیین می کند. اداره ثبت اختراع کشور مورد تقاضا پس از بررسی کارشناسی پرونده و احتمالاً پس از انتشار مفاد تقاضانامه در سطح عموم (publication) در صورت احراز شرایط، نهایتاً حق پتنت را اعطا می نماید که در سرتاسر همان کشور معتبر و قابل دفاع است. باید توجه داشت که انتشار پتنت در سطح عموم به معنای اعطای حق پتنت نیست، مگر در آن به نحوی مشخص شده باشد . در واقع تقاضانامه در اداره ملی ثبت اختراعات کشور موردنظر و یا دفتر منطقه ای به نمایندگی از سوی کشورهای عضو (مانند اداره ثبت اختراعات اروپا) به ثبت رسیده و در نهایت پس از بررسی و احراز شرایط لازم از سوی دولت مربوط اعطا می گردد. در مورد دفاتر منطقه ای نکته مهم این است که متقاضی باید رد درخواست خود دقیقاً مشخص کند که حمایت از اختراع را در کدام يك از کشورهای عضو آن دفتر خواستار است . هر يك از کشورهای انتخاب شده پس از بررسی پرونده مختار است آن اختراع را به ثبت رسانده و در سرزمین خود از آن حمایت کند و یا کلاً آن را رد کند . لذا صرف ثبت در دفاتر منطقه ای نمی تواند به معنای کسب حمایت از تمامی کشورهای عضو آن دفتر باشد .

جایگاه ثبت اختراع در کشور

قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات ایران در سال ۱۳۱۰ به تصویب رسیده است . این قانون علی رغم ضعف هایی که دارد ، نشان دهنده قدمت و کهن سالی این مقوله در ایران است . اما در تمام سال های گذشته ، این قانون نتوانسته است هیچ دام از دو فایده فوق الذکر را برای کشورما به همراه داشته باشد ثبت اختراع در ایران تنها با دید شهرت علمی برای مخترع نگریسته شده است، لذا نه حمایت قانونی از حقوق مخترع و جلوگیری از استفاده غیر مجاز از اختراع او مورد توجه قرار گرفته است، نه اختراعات ثبت شده کمک چندانی به رشد و توسعه صنایع کرده اند. علاوه بر این آموزش مفهوم ثبت اختراع نیز ضعف بوده است . به گونه ای که بسیاری از مدیران، کارشناسان و پژوهشگران ، حتی آشنایی مقدماتی با این مقوله ندارند و شاید برخی از فناوری های که لیسانس آنها در قبال پرداخت هزینه های گزاف از دیگر کشورها خریداری می شود، عملاً دوره حمایت قانونی را سپری کرده و استفاده تجاری از آنها با همان اطلاعات افشا شده حین ثبت و البته بدون نیاز به پرداخت هر گونه هزینه ای امکان پذیر

است . لذا در کل چنین به نظر می رسد که مقوله کهنسال ثبت اختراع در ایران هنوز در مراحل جنینی است و شاید نیاز به انکوبا توری برای تولد آن باشد.

شرایط ویژه ثبت اختراع

برای اینکه يك اثر به عنوان پتنت مطرح شده و به ثبت برسد باید شرایط ویژه ای داشته اشد که در زیر به از آنها به اختصار اشاره می شود :

۱. باید اثر در سطح جهانی ، نو و جدید باشد .
 ۲. باید شامل مرحله نوآوری باشد بدین معنی که در مقایسه با خلق آثار قبلی، در این زمینه بخصوص مشاهده ای صورت نگرفته باشد و نیز تجربه ای از موضوع در اختیار نباشد.
 ۳. باید ظرفیت کاربرد صنعتی و قابلیت ساخته شدن و استفاده در صنعت را داشته باشد ، بدین معنی که اثر باید شکل عملی از يك دستگاه یا زیر مجموعه ای از يك فرایند صنعتی را ارائه دهد . در صورتیکه کاربرد صنعتی نداشته باشد پتنت محسوب نمی شود.
 ۴. مستثنی نباشد یعنی در شاخه علمی مربوط به خود به صورت عام به کار گرفته شود و تنها برای شرایط خاص مورد استفاده قرار نگیرد موارد استثناء از امتیازات پتنت برخوردار نمی شود.
- شرایطی که جز ثبت پتنت محسوب نشده و در حیطه قابلیت های آن قرار نمی گیرد به شرح ذیل می باشد.
۱. کشف يك پدیده و موضوع علمی ، پنه محسوب نمی شود.
 ۲. بیان يك تئوری علمی یا رابطه ریاضی پتنت به حساب نمی آید .
 ۳. خلق يك اثر هنر نظیر کار ادبی، تئاتر و سینما ثبت اختراع نیست .
 ۴. ابداع روشی برای سهولت انجام کارهای مختلف ورزشی، تجاری و اقتصادی پنه به حساب نمی آید.
 ۵. عرضه اطلاعات و یا ساخت يك برنامه کامپیوتری جزء پتنت نیست . استفاده از امتیازات پتنت برای کشف يك حیوان و یا گونه گیاهی و یا ابداع روشی نو برای مداوای انسان یا حیوان توسط روشهای مختلف در مبانی، جراحی و یا تشخیص امکان پذیر نیست .
- موارد ذکر شده می تواند در صورت نو و جدید بودن به صورت مقاله ی علمی پژوهشی و یا عمی ترویجی در مجلات معتبر بین المللی به چاپ برسند.

نظام های ثبت اختراع

بطور کلی دو نظام برای ثبت اختراع در دنیا وجود دارد :

۱. نظام اعلامی

۲. نظام بررسی ماهیتی (Examination)

باید توجه داشت که نظام ثبت اختراع لزوماً یکی از دو نظام مذکور به صورت مطلق نبوده و ممکن است سیستم ثبت اختراع در يك کشور در برخی حوزه های علوم و تکنولوژی به صورت اعلامی (بر روی اختراع ادعا شده بررسی صورت نگرفته و تنها در صورت عدم ثبت اختراع آن زمان اقدام به ثبت آن اختراع گردد) و در بعضی از علوم و فناوری ها به شکل Examination ثبت اختراع علاوه بر استعمال به منظور عدم ثبت پیشین آن منوط به بررسی دقیق از نظر تخصصی باشد. کشور ایالات متحده با توجه به اینکه از يك نظام ثبت اختراع بسیار دقیق و پیچیده برخوردار می باشد از سیستم Examination در تمامی حوزه های علوم و فنون بهره می گیرد. نظریه تفاوت اساسی وجود میان نظام پتنت این کشور با اغلب کشورهای دنیا ، این کشور به صورت يك مورد خاص قابل بررسی می باشد . لام به ذکر است که نظام ثبت اختراع در کشور ما به صورت اعلامی بوده و تنها در صورت تمایل مخترع به ارزیابی علمی اختراعش ، وی باید با درخواست ارزیابی و تأیید علمی اختراع به اداره کل امور نوآوران و ارزشیابی فناوری در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مراجعه نماید . در کلیه کشورهای دنیا نخستین توصیه ای که به يك مخترع می شود آن است که پیش از آن که اختراع خویش را در کشورهای دیگر به ثبت رساند حتماً برای ثبت آن در کشور متبوعش اقدام نماید .

درخواست پتنت

مطابق قانون، تنها مبتکرانی می توانند در خواست پتنت نمایند که دارای شرایط ویژه و معنی باشند . اگر شخصی که تقاضای ثبت پتنت می کند ، مبتکر نباشد و پس از اقدام به ثبت ، به ابداع خود دست یابد ، ثبت پتنت برای وی غیر معتبر می باشد . این شخص متحمل جزای قضایی سختی خواهد شد . در خواست ثبت اختراع ممکن است توسط نماینده قانونی مبتکر و یا تیم آن صورت گیرد. اگر مبتکری به هر دلیلی نتواند پتنت خود را به ثبت برساند، می تواند با يك مبتکر دیگر و یا شخصی که علاقمند به ثبت پتنت می باشد ، همکاری کرده و درخواست حق پتنت غیر انفرادی ابتکار را داشته باشد . در صورتی که ابداعي دو یا چند مبتکر صورت گرفته باشد، می توانند برای به ثبت

رساندن آن به مانند قانون ثبت ابتکارات مشترک اقدام نمایید . شخصی که به مبتکر کمک مالی می کند شریک مبتکر محسوب نشده و نمی تواند بدون اجازه مبتکر در به ثبت رساندن پتنت آن شریک باشد . ادارات و مراکز پتنت و علائم تجاری برای استفاده و بکاربردن آنها ممنوعیت دارند و به جز در مواردی مانند وصیت مبتکر پس از مرگ وی و یا ارث ، تحت هیچ شرایطی نمی توانند از آنها استفاده نمایند. لازم به توضیح است که بطور معمول در شرکت ها ع مخترع فرد یا افراد هستند اما امضاء کننده شرکت و یا مؤسسه ای است که فرد مخترع را استخدام کرده است و به مخترع در ازای ثبت پتنت با لاسری (Royalty) می پردازد .

چگونگی درخواست ثبت اختراع دائم

برای درخواست ثبت اختراع دائم ، در ابتدا تنظیم تقاضای ثبت پتنت ضروری می باشد در این فرم تقاضا به صورت خلاصه هر يك از بخش های شکل گیری ثبت پتنت توضیح داده می شود. مقدمه ای برای درخواست ثبت اختراع لازم است که شرح کارها و سابقه آن می باشد . در مقدمه جدید بودن پتنت ذکر می شود . درخواست ثبت پتنت باید شامل مشخصاتی نظیر خواسته ها، تصویرها، سوگند نامه یا اظهارنامه و میزان دستمزد مورد نیاز برای ثبت آن باشد که تمامی آنها در خدمت خاصی مرقوم می گردد.

نامه ارسالی همراه با درخواست ثبت پتنت در VSPTO بایگانی می شود، به عنوان مثال نوع اثر و هزینه مصرفی (به نوع قرار داد بستگی دارد) در بایگانی قرار می گیرد . برگه های درخواست ثبت پتنت ، برگه هایی هستند که بطور داوطلبانه در اختیار مبتکر قرار می گیرد و مشخص کننده فهرست داده ها می باشد . مشخصات مبتکر ، روش ها و فرآیندهای مورد استفاده در خلق اثر از جمله مواردی است که در نگارش پتنت حائز اهمیت می باشد مشخصات باید کامل، واضح و مختصر باشد و مدت زمانی که سایر افراد را از استفاده از ثبت پتنت محروم می کند بطور دقیق مشخص نماید . بخش هایی که برای درخواست ثبت اختراع مورد نیاز است می توان به اختصار به صورت ذیل برشمرد :

۱. عنوان اثر و تحقیق انجام شده که باید کوتاه و جامع بوده و نمایانگر کل اثر ابداع شده باشد . استفاده از کلمات نا مفهوم و سنگین در عنوان اثر حائز اهمیت نمی باشد و سبب انحراف از اصل موضوع خواهد شد . پس از عنوان اثر، شماره درخواست که بصورت بین المللی بوده و در روز قرار داد تعیین می شود ذکر خواهد شد.
۲. ذکر سرپرست گروهی که ابداع کننده اثر هستند در صورتی که ابداع ایجاد شده به صورت گروهی انجام شده باشد . علاوه برنام ملیت و محل اقامت درخواست کننده و آدرس پستی وی نیز باید در درخواست ثبت پتنت آورده شود .
۳. منبع و یا منابع مورد استفاده برای ثبت اختراع و استفاده از تعداد محدودی از کلمات کلیدی برای جستجوی اینترنتی لازم می باشد .
۴. فهرست بخش های مختلف ذکر شده در ثبت اختراع که می تواند به صورت يك برنامه کامپیوتری در دیسک فشرده باشد .
۵. زمینه تحقیق که باید گویای شاخه ای از علم باشد که اثر در آن شکوفا شده است .
۶. خلاصه مختصری از تحقیق که با مطالعه آن بتوان دیدگاه کلی در مورد اثر پیدا کرد .
۷. توضیح مختصری از مشاهده چندین طرح مشابه که نشان دهنده پایه و زیر بنای اختراع در خواست شده باشد و سابقه کار را ذکر نماید .
۸. توضیح جزء به جزء اثر که در این بخش باید اثر خلق شده به طور کامل چه از نظر علمی (بیان علمی مسئله) و چه از نظر نحوه ساخت شرح داده شود . در توضیح اثر باید مقیاس ها ، اعداد ، نمادها ، فهرست علائم و اختصارات و خطوط راهنما و پیکانها بصورت صحیح و منطبق بر استانداردهای بین المللی باشد . دراین بخش شکل های مورد استفاده برای بیان واضح تر پتنت و توضیح آنها نیز آورده می شود .
۹. خلاصه بیان که کلیدی از طرح مسئله و فرایندهای انجام گرفته برای خلق اثر باشد.
۱۰. پیشنهاد برای بهبود و تکمیل آن در آینده در صورتیکه لازم باشد .
۱۱. نتیجه گیری از کل نگارش اثر و بیان تأثیر اقتصادی در آن جوامع مختلف .

مدارک لازم جهت ثبت اختراع در ایران

متقاضی ثبت اختراع در ایران باید مدارک ذیل را جهت تشکیل پرونده ارائه کند :

۱- فرمهای مربوط به ثبت اختراع (اظهار نامه) : این فرمها که در اصطلاح ثبت اظهار نامه خوانده می شوند جزو اوراق بهادار کشور می باشند . متقاضی ثبت اختراع این فرمها را از واحد گردش اوراق بهادار مستقر در اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی در سه نسخه تهیه و آن را تکمیل و امضاء می نماید . این فرمها باید به زبان فارسی برگرداند . باید متن کامل آنرا به زبان انگلیسی یا فرانسه تهیه و خلاصه ای از طرح را به زبان فارسی تهیه نماید . از

آنجا که فرمهای اظهارنامه محل کافی برای درج کلیه موارد خواسته شده را ندارد لذا مراتب بصورت ضمیمه به اظهارنامه الصاق می شود.

۲- شرح فنی اختراع (توصیف اختراع) : متقاضی ثبت در ایران باید مورد اختراع خود را در برگه های A4 بطور کامل و با ذکر تمامی جوانب شرح دهد و سپس آنرا در سه نسخه تهیه و ضمیمه اظهار نامه نماید .

۳- نقشه های اختراع : هدف از تهیه این نقشه ها این است که شرح فنی اختراع یا توصیف اختراع بیشتر قابل فهم باشد . از نقشه ، سه نسخه تهیه و ضمیمه اظهار نامه می گردد . در ترسیم نقشه ها باید نکات ذیل رعایت شود:

- نقشه ها باید با مرکب واز روی مقیاس متری کشیده شود.

- متقاضی ثبت اختراع یا وکیل قانونی او باید ذیل نقشه ها را امضاء نماید .

- نقشه ها باید در کاغذهای ۳۴ سانتیمتر طول و ۲۲ سانتیمتر عرض تهیه شود.

- در کشیدن نقشه ها باید فقط از یک روی کاغذ استفاده شود.

۴- ادعای مخترع : در این قسمت متقاضی ثبت اختراع توضیحاتی در رابطه با چگونگی اختراع خود بیان می نماید . یعنی اینکه اختراع انجام شده چه مشکلی را حل می نماید و چه راه حل جدیدی را ارائه می نماید . در این قسمت متقاضی باید سه شرط ثبت اختراع یعنی جدید بودن ، ابتکاری بودن و صنعتی بودن مورد اختراع خود را بطور کامل توضیح دهد و همچنین میزان حمایت ناشی از حق ثبت اختراع را مشخص نماید . ادعای مخترع باید در سه نسخه تهیه و به امضای خود شخص یا وکیل قانونی او برسد و ضمیمه اظهارنامه شود.

۵- فتوکپی شناسنامه مخترع یا مخترعین .

۶- قبض صندوق اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی حاکی از پرداخت وجوه لازم

شیوه ثبت اختراع در ایران

متقاضیان ثبت اختراع در کشور ایران باید به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، اداره کل مالکیت صنعتی در مراجعه کرده و نسبت به تشکیل پرونده اقدام نمایند. هر شخصیت حقیقی یا حقوقی که مدعی ابداع محصول صنعتی جدید باشد و با وسیله جدیدی کشف نماید یا راه و روشی را برای بدست آوردن یک نتیجه یا محصول صنعتی کشف نماید ، می تواند مورد اختراع خود را به ثبت رساند و گواهی ثبت اختراع دریافت نماید . در ایران ثبت اختراع به صورت اعلامی صورت می پذیرد . اعلامی بودن ثبت بدین معناست که اداره ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی می تواند بدون بررسی طرح ارائه شده در خصوص جدید بودن اختراع آن را به ثبت برسانند. و تنها شرط آن این است که شخصی یا شرکتی قبلا این مورد اختراع را در ایران به ثبت نرسانده باشد . البته باید خاطر نشان کرد که گواهی ثبت اختراع در ایران به هیچ وجه برای قابل استفاده بودن و یا جدید بودن و یا حقیقی بودن اختراع سندیت ندارد .

مواردی که در ایران نمی توان به ثبت رساند عبارتند از :

۱- نقشه های مالی

۲- اختراعاتی که مخالف نظام عمومی و برخلاف عفت عمومی باشد .

۳- فرمول و ترکیبات دارویی

در کلیه مراحل ثبت اختراع در ایران حضور خود شخص متقاضی الزامی نمی باشد ، بلکه وکیل قانونی او نیز می تواند مدارک لازم را تهیه و تکمیل نماید . در اینصورت باید تقاضانامه همراه با اصل وکالت نامه با رو نوشت یا فتوکپی برابر اصل شده ضمیمه اظهارنامه گردد.

نگارش پتنت

بحث نگارش پتنت از جمله مشکلاتی است که مبتکران با آن درگیر هستند. نگارش اینکه چطور می توان راه حل هایی را برای مشکلاتی که پیش روی ثبت اختراع است پیدا کرده مشکل بوده و ذهن مبتکران را به خود مشغول می کند، از این رو اغلب در این بخش در خواست کننده ثبت اختراع بطور متوالی از ثبت پتنت های مشابه قبلی نقل قول می کند. پس از این مرحله مبتکر باید نشان دهد که اثر ایجاد شده جدید بوده و با آثار خلق شده قبلی متفاوت می باشد . توضیح جزء به جزء اثر بدین معنی است که به عنوان مثال برای ساخت یک دستگاه ساخت جزء به جزء بخشهای تشکیل دهنده آن باید شرح داده شود . فرآیند الحاق این اجزاء و ساخت دستگاه باید بطور کامل نمایان شود و در نهایت فرآیندهایی که در ساخت آن بطور غیر مستقیم دخیل هستند نیز ذکر شود. در ادامه مثالهایی از استفاده کاربردهای اقتصادی اثر ارائه شود. قابل ذکر است که هر موردی که غفلت از آن در اجرای ثبت پتنت سبب چند ضرر و زیان افراد در استفاده از آن شود باید در فرآیند ثبت آن بطور کامل شرح داده شود و در خاتمه فهرستی از موارد توضیح داده شده تحت عنوان فهرست ترتیبی نگارش یابد . یکی از مهمترین راههای نحوه نگارش پتنت ، مشاهده پتنت های به ثبت رسیده در USPTO می باشد که می توان به مانند فرمت ثبت پتنت های به ثبت رسیده به نگارش پتنت پرداخت پس از در خواست ثبت پتنت ، رسیدی در اختیار فرد یا افراد در خواست کننده قرار می گیرد

که این رسید معتبر بوده و تمامی حق و حقوق ثبت پتنت را در خود دارد . پس از نگارش پتنت و درخواست به ثبت رساندن آن ، در جلسه ای با حضور داوران علمی ، نخبگان اقتصادی و حقوق دانهای اقتصادی و علمی ، ثبت پتنت مطرح می شود و مورد ارزیابی قرار می گیرد. جنبه های مختلف ثبت پتنت از دیدگاه حقوقی توسط چندین حقوق دان معتبر مورد بررسی قرار گرفته و جنبه های اقتصادی و سود آوری آن توسط اقتصادی دانان مختلف ارزیابی می شود. جنبه علمی ثبت پتنت نیز توسط داوران علمی مورد بررسی قرار می گیرد.

پس از بررسی تمام جوانب و موافقت باثبت پتنت قرار داد حقوقی و اقتصادی مابین ابداع کننده و مرکز ثبت پتنت منعقد می شود. شماره ثبت پتنت در مرکز بایگانی می شود. از این مرحله به بعد است که مدیران شرکتها و موسسات تحقیقاتی مختلف با مبتکران وارد مذاکره شده و با سرمایه گذاری بروی پتنت راه استفاده آنها برای عموم فراهم می نمایند. ابداع کننده می تواند پس از به ثبت رساندن اختراع آنها به شرکتهای تولیدی و تجاری بفروشد . تحت این شرایط مبتکران مشارکتی در سود به دست آمده از پتنت توسط خریدار نخواهد داشت بلکه تنها هزینه ای را در ابتدا برای فروش ثبت پتنت دریافت می نماید ، اما پتنت به نام خود وی ثبت شده است یا می تواند به موسسه و یا شرکت تجاری مشارکت کرده و از سود حاصل در طی سالیان متمادی استفاده نماید که در این شرایط خود ابداع کننده نیز باید سرمایه مشارکت را داشته باشد . مؤسسه معتبری که اقدام به ثبت پتنت های نماید واز آنها محافظت می کند USPTO می باشد . این مرکز اطلاعاتی صحت و درستی اطلاعات را از طریق مراجع قانونی و یاد اداری غیر وابسته کنترل می نماید . تمامی اطلاعات و فایل ها در سایت شبکه ای USPTO قابل دسترسی است. نکته قابل توجه این است که USPTO از استانداردهای بین المللی برای به ثبت رساندن پتنت استفاده می نماید . کیفیت اطلاعات ، بخشی از اطلاعات توزیع شده توسط USPTO می باشد . بازبینی اطلاعات در USPTO به طرق مختلف انجام می شود که می توان بطور اختصار به صورت زیر بیان کرد :

۱-بازبینی شخصی اطلاعات توسط سر پرستان و مدیران

۲-استفاده از چک لیستهای کیفی ، ترسیم آماری و سرشماری

۳-بازبینی در طی آماده سازی اطلاعات

۴-استفاده از کنترل های مدیریتی

۵-هر روش دیگری که برای بالابردن صحت ، قابلیت اعتماد و واقعی بودن اطلاعات بکار می رود.

بنابراین USPTO به عنوان یک مرکز معتبر ثبت پتنت در دنیا شناخته شده است که مورد اعتماد پژوهشگران و مبتکران علوم مختلف می باشد . مراکز ثبت پتنت در دیگر کشورها نیز وجود دارد که از آن جمله می توان به کشورهای انگلستان ، کانادا و یا این اشاره کرد . اما ثبت اختراع در این کشورها تنها استفاده از امتیازات حقوقی آنها در همان کشور فراهم می کند که این خود می تواند موجبات افشای اطلاعات در سایر کشورها را فراهم نماید اما USPTO از دیدگاه حقوقی کاملاً بین المللی بوده و تجاوز از حقوق ثبت اختراع توسط دیگران را می تواند تحت پیگرد قانونی قرار دهد. در هر یک از کشورهای ذکر شده می توان در خواست ثبت اختراع نمود اما نکته حائز اهمیت این است که برای درخواست ثبت پتنت از کشور مورد نظر باید شرایط اقتصادی و علمی کشور را مد نظر قرار داد. در صورتیکه پتنت را بتوان در کشوری ثبت نمود که از دیدگاه اقتصادی جزء کشورهای طراز اول دنیا باشد بدون شک ثبت پتنت از ارزش بالاتری برخوردار می شود ، از طرفی ممکن است که فرد یا افراد در خواست کننده پتنت بخواهند در کشوری که توانایی ثبت پتنت را دارد آنها به ثبت برسانند ولی پتنت آنها در آن کشور برای ثبت پذیرفته نشود زیرا ارزش اقتصادی آن کمتر از شرایط اقتصادی کشور است . از اینرو باید در کشور دیگری در خواست ثبت اختراع نمود. بنابراین کشور ثبت کننده پتنت خود می تواند گویای ارزش آن باشد از اینرو و ثبت اختراعی که در کشور آمریکا انجام می شود با ثبت اختراعی که در ژاپن انجام می شود متفاوت خواهد بود. مبلغی که برای به ثبت رساندن پتنت مورد نیاز است نیز وابسته به ارزش اقتصادی کشور بوده و متفاوت می باشد ، به عنوان مثال برای ثبت پتنت در کشور آمریکا حدود چهل هزار دلار مورد نیاز است . اخیراً در ایران نیز می توان پتنت بین المللی را به ثبت رساند .

انواع پتنت

انواع پتنت وجود دارد که زیر به اختصار معرفی می شود:

۱-پتنت های سودمند (Utility Patents): امتیاز این نوع پتنت به کسی واگذار می شود که ابتکار و یا اختراع انجام داده ویا وسیله ای ساخته است که از دیدگاه اقتصادی بسیار حائز اهمیت می باشد و سبب پیشرفت شاخه های مختلف علوم می گردد .

۲-پتنت های طراحی (Design Patents) : امتیاز این نوع پتنت به کسی واگذار می شود که طراحی جدید ویا اصولی را برای صنعت تولید پایه ریزی نماید .

۳-پتنت های گیاهی (Plant Patents) : امتیاز این نوع پتنت به فرد یا افرادی واگذار می شود که نوع جدیدی از گیاه را کشت داده ویا ایجاد نماید که در باروری اقتصادی بسیار سودمند باشد . شکل دیگری هم می توان ثبت اختراع را

دسته بندی نمود. بعد از بررسی داده ها اگر ترکیب یا موارد ساخته شده نوظهور باشد می توان پتنت ترکیب و یا فرمول آنرا دریافت نمود ، در صورتی که ترکیب و یا مواد جدید نباشد و خواص ویا طرز استفاده جدید باشد می توان پتنت طرز استفاده جدید دریافت نمود.

در صورتیکه روش عمل ساخت ترکیب و یا مواد جدید باشد می توان پتنت روش را دریافت نمود . درانتها در صورتی که از ادغام دو ترکیب قدیمی ، یک استفاده جدید از ادغام ترکیب حاصل شود می توان پتنت ادغام دریافت نمود. لازم به ذکر است شکستن پتنت دیگران ، در صورتی که دارای نتیجه جدید باشد می توان پتنت دریافت کرد.

ویژگیهای قانونی ثبت اختراع

در زبان تمثیل ، هر فردی که کشف یا ابداع یک فرآیند جدید و مفید را اعم از ماشین ، تولیدات ، ترکیب مواد ویا هر چیزی که ترقی صنعتی را سبب می شود انجام دهد به وی ثبت پتنت تعلق می گیرد که ثبت آن با توجه به قانون ثبت پتنت ها باید مرحله به مرحله طی شود . اصطلاح فرآیند در قانون ثبت پتنت تعریف شده است ، بطوری که یک فرآیند ، قانون وروشی است که در برگیرنده مقدمه فرآیندهای صنعتی و تکنیکی می باشد . مدت استفاده از فرآیندی که در قانون از آن یاد شده نیاز زیادی به توضیح ندارد . طول مدت ساخت یک ماده ، باز گو کننده ترکیبات شیمیایی سازنده آن است و ممکن است شامل مخلوطی از تمامی موادی می باشد که توسط فرآیندی خاص برای ساخت آن محصول استفاده می شود . قانون انرژی اتمی در سال ۱۹۵۴ استفاده از ثبت پتنت هایی که به کمک مواد هسته ای در ساخت سلاحهای اتمی نقش داشتند را ممنوع کرد . قوانین مربوط به ثبت پتنت مطالعه مواد مفید را نیز در بر می گیرد. شرح قانون توسط دادگاه ، محدودیتهایی را در زمینه مواد مورد مطالعه ای که می تواند ثبت پتنت به آنها تعلق بگیرد را نیز تعیین کرده است ، بدین ترتیب قوانین طبیعی ، پدیده های فیزیکی و تصورات مطلق شامل موضوعهای مختلف مورد مطالعه قابلیت ثبت پتنت شدن را نخواهند داشت . ثبت پتنت به تنهایی نمی تواند یک پیشنهاد ویا اندیشه خاص باشد . ثبت پتنت زمانی به وقوع می پیوندد که تبدیل به جنس شده (دستگاه و یا محصولی ایجاد شود) و به بازار عرضه شود.

برای در اختیار داشتن ثبت اختراعی که قابل جستجو و پیگیری باشد باید شرح کاملی از دستگاه حقیقی ویا مواد ایجاد شده آورده شود. مبتکری که در فکر ثبت اختراع است تحت هیچ شرایطی قبل از به ثبت رساندن آن نباید آنرا فاش نماید . هر نوع افشا چه بصورت صحبت ، نمایش ویا چاپ مقاله ای در مجله علمی باشد مانع ثبت پتنت می شود . قانون مربوط به ثبت پتنت ویژگیهای متعددی دارد ، قوانینی که مرکز USPTO تنظیم کرده است شرایط مناسبی را برای ثبت اختراع برای مبتکران ایجاد کرده است.

معاهده همکاری اختراع(PCT:Patent cooperation Treaty)

پیش از انعقاد معاهده همکاری اختراع، مخترعی که خواهان ثبت اختراع خود در بیش از یک کشور بود، باید فرم تقاضای ثبت تکمیل و آنرا به تمامی کشورهای که خواهان ثبت اختراع خود در آنها بود، ارسال می کرد(به استثنای سازمان های منطقه ای ، همانند ثبت اختراعات اروپا) . این امر شامل پرداخت کلیه هزینه های مربوط به ترجمه، حق الوکاله وکلای ثبت اختراع در کشورهای مختلف و حق الزحمه مربوط به دفاتر ثبت اختراع می شود . به عبارت دیگر، متقاضی کلیه مراحل ثبت اختراع را در هر یک از کشورها تکرار می نمود. علاوه بر آن با وجود پرداخت هزینه ها ، به دلیل عدم آگاهی متقاضی از برخورداری اختراعش از شروط ثبت اختراع ، بر وی محرز نبود که در نهایت تقاضای وی پذیرفته می شود و موفق به ثبت می گردد یا خیر.

در سیستم سنتی ثبت اختراع ، علاوه بر مشکلات یادشده برای متقاضیان ، دفاتر ثبت نیز با حجم زیادی از کار مواجه می شدند . چرا که طبق سیستم سنتی هر دفتر ثبتی بطور جداگانه یک بررسی ماهوی از تقاضاهای دریافتی انجام داده تا اختراع مورد ادعا را از حیث شرایط لازم جهت ثبت اختراع (جدید بودن، مرحله ابتکاری داشتن و قابلیت کاربرد صنعتی آن) مورد بررسی و اظهار نظر قرار دهد. بدین ترتیب، این عمل در تمامی کشورهای که متقاضی خواهان ثبت در آنها باشد ، تکرار شده و حجم کارهای دفاتر ثبت را افزایش می دهد . بدیهی است ، اگر متقاضی در سازمانهای منطقه ای برای حمایت از اختراع تقاضا را تسلیم نماید، همین روند قابل اعمال است و فقط اداره ثبت اختراع منطقه مسئول گواهی اختراع در چندین کشور است و از حیث بقیه موارد مشابه بوده و فقط این مقام صلاحیت دار بین الدولی صلاحیت ثبت اختراعی را دارد که در بیش از یک کشور مؤثر می باشد . به لحاظ مشکلات فوق که در سیستم سنتی ثبت اختراع وجود داشت ، کمیته اجرایی اتحادیه پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی در سپتامبر سال ۱۹۶۶ از BIRPI:United International Bureau for the Protection of Intellectual Property (BIRPI) دعوت کرد تا مسئولیت تحقیق و مطالعه و ارائه راه حل در خصوص جلوگیری از دوباره کارهایی که برای ثبت بین المللی اختراع جهت متقاضیان و دفاتر ثبت اختراع وجود داشته را بر عهده گیرد.

در این کنفرانس در سال ۱۹۷۸ در مورد معاهده همکاری اختراع به توافق رسیدند و با تصویب آن ، این معاهده از سال ۱۹۷۸ (با عضویت ۱۸ کشور) با قدرت و اعتبار اجرایی پیدا کرد .

بدین ترتیب با تصویب و پیاده سازی این معاهده يك سیستم بین المللی بر ثبت اختراعات حاکم گردید که متقاضی تنها با تنظیم يك اظهار نامه (اظهار نامه بین المللی) در يك زبان (زبان های مورد تأیید) می تواند از تأثیر آن اظهار نامه در کشورهای منتخب خود (عضو معاهده) برخوردار گردد.

بطور کلی اهداف معاهده همکاری اختراع را می توان به شرح ذیل خلاصه کرد :

۱. ساده سازی کارهای مربوط به ثبت اختراع در بعد بین المللی
۲. اقتصادی نمودن روند مربوط به ثبت اختراع
۳. سهیم شدن در پیشرفت صنایع و فناوری
۴. تسهیل و تسریع در دسترسی عموم (کشورهای در حال توسعه) به اطلاعات فنی موجود در اسناد مربوط به اختراع
۵. امکان رسیدگی به تقاضاهای بیشتر با نیروی انسانی قبلی برای دفاتر ثبت اختراع و در نتیجه افزایش درآمد این دفاتر .

معاهده همکاری اختراع يك پیمان و توافق نامه در مورد همکاری بین المللی در حوزه ثبت اختراع بوده و مسئول اعطای گواهی بین المللی نمی باشد . این کار انحصاراً بر عهده ادارات ثبت اختراع می باشد . می توان ادعا نمود که پس از کنفرانس پاریس این معاهده مهمترین دستاورد در همکاریهای بین المللی در زمینه پتنت است .

نحوه ثبت اختراع تحت PCT

افرادی که خواهان ثبت اختراع خود می باشند ، اگر تابع یا ساکن یکی از کشورهای عضو PCT باشند، می توانند اظهار نامه ثبت بین المللی اختراع را بر اساس مقررات این معاهده تسلیم نمایند. البته در این فرض ، شخص می تواند اظهار نامه ي بین المللی را به اداره ملي ثبت اختراع کشور خود یا به دفتر بین المللی سازمان جهانی مالکیت معنوی تسلیم کند . اگر متقاضی تابع یا ساکن کشوری باشد که در یکی از معاهدات اختراعات منطقه ای (مانند کنفرانس پاریس- اروپایی اختراعات) عضو است ، در صورتی که قوانین داخلی حاکم اجازه دهد، می تواند اظهار نامه ثبت بین المللی خود را به اداره ثبت اختراعات منطقه ای تسلیم نماید . در این اظهارنامه متقاضی باید کشور یا کشورهای (طرف قرار داد با PCT) را که خواهان حمایت از اختراع خود در آنها می باشد، تعیین نماید . پس از دریافت اظهار نامه ي بین المللی ، دفتر دریافت کننده ، يك نسخه از آنرا نگهداری ، يك نسخه را به دفتر بین المللی و يك نسخه را به مقام صلاحیت دار جستجوی بین المللی تسلیم می نماید . در صورتی که اظهار نامه بین المللی دارای شرایط لازم باشد، تأیید اظهارنامه اختراع ملي را در کشورهای منتخب متقاضی (عضو PCT) دارا خواهد بود . به عبارت دیگر، اظهار نامه بین المللی از تاریخ تسلیم آن به اداره ملي در هر يك از کشورهای تعیین شده معتبر و دارای اعتبار و اثر يك اظهار نامه ملي عادی خواهد بود . عموماً يك اظهار نامه بین المللی اختراع به هر زبانی که اداره دریافت کننده قادر پذیرش آن باشد، می تواند تسلیم شود. با این حال ، ادارات دریافت کنند باید اظهار نامه را به زبانی بپذیرند ، که هم زبان مورد قبول مقام صلاحیت دار جستجوی بین المللی (که باید جستجوی بین المللی را انجام دهد) باشد و هم زبان نشر آگهی (یعنی یکی از زبان های که آگهی اظهار نامه ثبت بین المللی اختراع به آن زبان ها منتشر می شود). باشد . این زبان ها شامل زبان چینی ، روسی، انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، ژاپنی و اسپانیایی است . بنابراین می توان اظهارنامه خود را به زبانی تسلیم نمود که ترجمه آن به زبان مورد استفاده در جستجو یا آگهی مورد نیاز نباشد . البته اگر اظهارنامه بین المللی به زبانی تسلیم شود که مورد قبول مقام صلاحیت دار جستجوی بین المللی (که باید جستجوی بین المللی انجام دهد) نباشد، باید ترجمه اظهار نامه را برای انجام جستجوی بین المللی تسلیم کرد.

هر اظهار نامه بین المللی تحت يك جستجوی بین المللی قرار خواهد گرفت که يك جستجوی با کیفیت از مدارک پتنت و دیگر ادبیات فنی است . در واقع تنها دفاتر ثبتی صلاحیت انجام جستجوی بین المللی را دارند که از سوی مجمع اتحادیه PCT انتخاب شده باشند . این انتخاب بر اساس عواملی چون امکانات و خصوصاً نیروی انسانی کارآمد این ادارات صورت گرفته تا کیفیت جستجو در سطح استانداردهای تعیین شده در PCT باقی بماند . در حال حاضر ، این مقامات شامل یا اداره ملي ثبت اختراع استرالیا ، اتریش، چین، ژاپن، کره جنوبی، فدراسیون روسیه ، اسپانیا، سوئد ، ایالات متحده آمریکا ، اداره اروپایی ثبت اختراع ، فنلاند و کانادا (انتظار می رود که فنلاند و کانادا در سال جدید میلادی فعالیت خود را به عنوان دفتر صلاحیت دار جستجوی بین المللی آغاز کنند) می باشد . نتایج این جستجو اغلب در ماه چهارم یا پنجم پس از تسلیم اظهار نامه در گزارشی در اختیار متقاضی و اداره بین المللی قرار می گیرد. در این گزارش هیچ گونه اظهار نظری در مورد ارزش ثبت اختراع درج نگشته ، بلکه هدف عمده آن کشف هر گونه سابقه افشاء قبلی اختراع می باشد . علاوه بر آن در این گزارش در خصوص جدید بودن و گام ابتکاری اختراع مورد ادعا اظهار نظر می شود . بدین ترتیب ، مفاد این گزارش ، مخترع را قادر می سازد که شانس خود را در ثبت اختراع در کشورهای تعیین شده ارزیابی کند . به عبارت دیگر، اگر گزارش جستجو رضایت بخش نباشد ،

متقاضی این فرصت را خواهد داشت که یا در جهتی که در گزارش آمده است اظهار نامه خود را اصلاح کند یا اینکه قبل از انتشار آگهی آنرا مسترد نماید. علاوه بر آن، این گزارش به ادارات ثبتی که از امکانات فنی و کارمندان مجرب محرومند، کمک به سزایی در ارزیابی اختراعات می نماید. پس از ۱۸ ماه از تاریخ حق تقدم، در صورتی که متقاضی اظهار نامه خود را مسترد نکرده باشد، اظهار نامه به همراه گزارش جستجوی بین المللی، از سوی دفتر بین المللی منتشر می شود و دفتر آنرا به دفاتر ثبت کشورهای منتخب ابلاغ می کند. نشر بین المللی دارای آثار زیادی است که مهمترین آنها عبارت است فاش نمودن نوع اختراع برای مردم و همچنین نوع حمایت احتمالی از مخترع. نشر بین المللی بطور سیستماتیک برای کلیه اعضای معاهده ارسال می شود. البته دفتر بین المللی و مقامات صلاحیت دار جستجوی بین المللی اجازه نخواهند داد که شخص یا مقامی قبل از نشر آگهی بین المللی، به اظهار نامه مذکور دسترسی پیدا کند، مگر اینکه از سوی متقاضی درخواست شده باشد. علاوه بر جستجوی بین المللی، تحت سیستم PCT متقاضی می تواند ادعای خود را تحت جستجوی کاملتری با عنوان بررسی مقدماتی بین المللی قرار دهد. این بررسی برخلاف جستجوی بین المللی کاملاً اختیاری بوده و متقاضی پس از دریافت گزارش جستجوی بین المللی در صورت تمایل و با پرداخت هزینه های مربوطه می تواند درخواست بررسی مقدماتی نماید. مقامات بررسی مقدماتی بین المللی همان مقامات جستجوی بین المللی می باشند. بررسی مقدماتی بین المللی بر اساس گزارش جستجوی بین المللی و در رابطه با اینکه اختراع ادعا شده دارای شرایط لازم برای ثبت می باشد یا خیر، تهیه و تنظیم می گردد. به عبارت دیگر، اختراع ادعا شده از حیث جدید بودن، گام ابتکاری و قابلیت کاربرد صنعتی، در این گزارش مورد بحث و بررسی قرار گرفته و از این نظر می تواند ادارات تعیین شده را در رابطه با بررسی قابل ثبت بودن اختراع کمک کند. متقاضی برای ثبت اختراع از طریق سیستم PCT باید هزینه هایی را متحمل شود.

این هزینه ها عبارتند از:

۱- هزینه ارسال که متقاضی باید بابت خدمات اداره ملی پرداخت کند. این هزینه به وسیله اداره دریافت کننده اظهار نامه تعیین می شود.

۲- هزینه جستجوی بین المللی

۳- هزینه مربوط به انتشار آگهی اظهارنامه ثبت بین المللی اختراع

اگر متقاضی خواهان بررسی مقدماتی بین المللی باشد، باید هزینه مربوطه و هزینه ملی مقرر شده در ادارات تعیین شده را پرداخت کند و البته براساس مقررات PCT در صورتیکه متقاضی تابع یا ساکن کشوری باشد که در آمد ملی سرانه آن کمتر از ۳۰۰ دلار است از تخفیف معادل ۷۵ درصدی در برخی هزینه ها برخوردار خواهد بود (ایران نیز شامل این تخفیف می گردد).

مزایای معاهده PCT

۱. مزایای برای مخترعان: استفاده از این سیستم برای اتباع کشورهای عضو دارای مزایای زیادی است. زیرا آنها میتوانند با تسلیم تنها یک اظهارنامه به اداره ثبت اختراع یا دفتر بین المللی وایو، اعتبار و تأثیر اظهارنامه های اختراع ملی یا منطقه ای را که به صورت عادی تسلیم می شوند، در تمام کشورهای عضو PCT (که بوسیله متقاضی در اظهارنامه بین المللی تعیین گردیده است) بدست آورند. همچنین همانگونه که قبلاً توضیح داده شد، رسیدگی به اظهارنامه ثبت بین المللی بوسیله اداره مالکیت صنعتی کشورهای میزبان که متقاضی در اظهارنامه خود تعیین کرده است تا قبل از سی ماه از تاریخ حق تقدم آغاز نخواهد شد (مگر اینکه متقاضی صریحاً خلاف آنرا درخواست کند). در نتیجه در مقایسه با سیستم سنتی، متقاضی فرصت بیشتری (۱۸ ماه) خواهد داشت تا نسبت به حمایت از اختراع خود در دیگر کشورها تصمیم گیری نموده و بدین ترتیب هزینه پرداخت های ملی و انتصاب وکیل یا کارگزار ثبت اختراع را به تأخیر اندازد. البته نتیجه گزارشهای جستجوی بین المللی و همچنین جستجوی مقدماتی بین المللی میتواند در تصمیم گیری متقاضی نسبت به ادامه روندی انصراف از آن کمک به سزایی نماید.

۲. مزایای برای ادارات مالکیت صنعتی: استفاده از این سیستم باعث می شود تا ادارات مالکیت صنعتی در وضعیت بهتری نسبت به گذشته قرار گیرند، که نتیجه آن توانایی ادارات فوق در مقابله با حجم کار است، چرا که قبل از اینکه اظهارنامه بین المللی به دست آن ادارات برسد، اداره دریافت کننده قبلاً آنرا از نظر شکلی بررسی نموده، مقام صلاحیت دار جستجوی بین المللی آنرا جستجو کرده و در بسیاری از موارد مقام بررسی مقدماتی بین المللی نیز آنرا مورد بررسی قرارداده است. بنابراین، در نتیجه تشریفات متمرکز که در فاز بین المللی انجام می گیرد، رسیدگی در فاز ملی آسان گشته و اداره ملی قادر خواهد بود به تعداد بیشتری اظهارنامه ثبت اختراع (با استفاده از امکانات فنی و منابع انسانی) رسیدگی نماید. علاوه بر آن، این معاهده هیچ تأثیر و دخالتی بر روی هزینه های دریافتی دفاتر ثبت نداشته، مگر آنکه خود جهت تشویق مخترعان به انتخاب کشورشان برای ثبت اختراع، خواهان کاهش هزینه های ملی خود باشند. به هر صورت، بیشترین منبع درآمد برای اغلب دفاتر ثبت اختراع از هزینه های تمدید یا سالیانه

حاصل می شود که متأثر از این معاهده نمی باشد .

۳. مزایا برای متخصصان و محققان : کشورهای عضو یک نسخه از تمام اظهارنامه های ثبت بین المللی منتشر شده را به صورت چاپی یا به صورت DVD-ROM که منبعی ارزشمند از آخرین اطلاعات فنی است و همچنین سایر نشریات PCT را به صورت مجانی دریافت خواهند نمود . بدیهی است استفاده از اطلاعات فنی موجود در آنها میتواند در ارتقاء آگاهی متخصصان کشور تأثیر بسزایی داشته باشد .

۴. مزایا در رابطه با توسعه صنعتی و اقتصاد ملی : با توجه به تسهیل ثبت اختراع در سطح بین المللی از طریق PCT متقاضیان بیشتری تشویق به کسب حمایت در کشورهای مختلف گشته و در نتیجه فرصت و دسترنمایی برای انتقال فناوری از کشورهای خارجی ، بر پایه اعطای حمایت از حق ثبت اختراع به وجود می آید . این امر در ایجاد انگیزه برای سرمایه گذاری مؤثر است و بر پایه پیشرفتهای فناوری و سرمایه گذاری صنعت بومی میتواند توسعه یابد ، که نتیجه آن افزایش سطح اشتغال افراد بومی و ایجاد مهارت در آنها و همچنین کیفیت بالای محصولات تولیدی و افزایش سطح صادرات است .

۵. مزایا در رابطه با کشورهای طرف قرارداد : استحکام بخشیدن به همکاری با سایر کشورها و سازمانهای بین المللی یا تشویق مخترعان کشور برای کسب حمایت بین المللی از اختراع خود ، دسترسی آسان به سیستم PCT از سوی مخترعان و واحدهای صنعتی کشور ، تسهیل ورود فناوری به کشور ، ایجاد کار بیشتر برای وکلای بومی ، ارتقاء آگاهی کارشناسان و متخصصان امروزه همچنین عدم پرداخت هرگونه حق عضویت از سوی کشورهای متقاضی عضویت را میتوان از جمله مزایای این معاهده برای کشورها دانست .

مباحث حقوقی ثبت اختراع (پتنت)

فردی که پتنت را در کشوری به ثبت می رساند از حقوق و مزایایی در آن کشور برخوردار می شود ، به عنوان مثال با پتنت اجازه دخل و تصرف در آن امکان پذیر نبوده و در صورت تخلف پیگرد قانونی خواهد داشت . ثبت کننده پتنت در استفاده آن توسط دیگران قدرت انتخاب داشته و در صورت سوء استفاده دیگران می تواند بطور قانونی متخلف را تحت پیگرد قرار دهد و ادعای خسارت نماید (منفعت عمومی ، یا ترقی و پیشرفت تکنولوژی را به دنبال دارد) . ثبت کنندگان پتنت این توانایی را خواهند داشت که آزادانه در هر زمانی بسته به شرایط جامعه و به منظور رفاه عمومی استفاده از پتنت را متوقف کنند و یا ادامه دهند . به عنوان مثال نیم نگاهی به قرار دادهای پتنت بین دولتها و ابداع کنندگان مؤید این موضوع می باشد . دولتها می توانند قرار داد را با ابداع کنندگان تمدید کنند و یا با موافقت آنها اقدام به فروش پتنت نمایند . این موضوع سبب انتقال اطلاعات فنی بین دولتهاي مختلف می شود . در آمریکا مرکزی وجود دارد ، که وظیفه آن رسیدگی به حقوق ابداع کنندگان و ثبت کنندگان پتنت می باشد که به نام USP TO معروف است . ثبت کنندگان پتنت پس از به ثبت رساندن آن می توانند از حمایتهای این مرکز شناخته شده وزیر نظر دولت آمریکا برخوردار شوند . نظام ثبت اختراعات در حقوق ایران جنبه اعلامی دارد ، به این معنی است که وظیفه اداره مالکیت صنعتی این است که در خصوص ثبت اختراعات این نکته را مورد بررسی قرار دهد که اختراع ، مخالف مقررات قانونی نباشد و شباهتی با اختراعات ثبت شده قبلی نداشته باشد . اداره مالکیت صنعتی ، اظهارنامه ثبت اختراع و پیوست ها و مدارک همراه با آن را از لحاظ انطباق با قوانین و مقررات لازم الاجرا مورد بررسی قرار می دهد و در صورتی که صحیح و قانونی تشخیص داده شود ، اختراع ، ثبت و آگهی مربوط به آن منتشر خواهد شد . به این دلیل ، برای حفظ حقوق اشخاص ثالث ماده ۳۶ قانون ثبت اختراعات مقرر می دارد :

((ورقه اختراع به هیچ وجه برای قابل استفاده بودن و یا حقیقی بودن اختراع سندیت ندارد و همچنین ورقه مزبور به هیچ وجه دلالت بر این نمی کند که تقاضا کننده یا موکل او مخترع واقعی می باشد و یا شرح اختراع یا نقشه های آن صحیح است و اشخاص ذینفع می توانند نسبت به موارد مزبور در محکمه ابتدایی تهران اقدام دعوا کرده و خلاف آن را ثابت بنمایند)) . در واقع ، ثبت اختراع فقط حاکی از این است که در تاریخ معینی شخصی مدعی اختراعی شده و خود را مخترع آن معرفی نموده است و تا زمانیکه خلاف آن ثابت نشود می تواند از مزایای آن برخوردار گردد . قانونگذار برای تسهیل اطلاع اشخاص ثالث از ثبت اختراع و فراهم کردن زمینه اعتراض آنان ، علاوه بر انتشار ثبت اختراع در روزنامه رسمی ، پس از صدور ورقه اختراع مراجعه اشخاص به کلیه اسناد و اوراق مربوط به ثبت اختراع و تهیه رونوشت از آن و معاملات مربوطه را تجویز نموده است . از طرف دیگر در مواردی اداره مالکیت صنعتی ممکن است تشخیص دهد که تقاضای ثبت اختراع ، منطبق با اصول و ضوابط پیش بینی شده در قانون نیست و شرایط لازم را برای ثبت آن ندارد . در این صورت حفظ حقوق اشخاص در مقابل تصمیمات اداره مذکور ایجاب می کند تا تقاضا کننده بتواند از این تصمیم به دادگاه شکایت نماید . دعاوی متعددی در خصوص اختراعات در دادگاهها مطرح می شود که در یک تقسیم بندی کلی می توان آنها را به دو دسته دعاوی حقوقی و کیفری تقسیم بندی کرد . دعاوی حقوقی نیز خود شامل دعاوی جبران خسارت و اعتراض به ثبت (تقاضای ابطال و الزام اداره مالکیت صنعتی به ثبت) است که در این مقاله تنها دعاوی حقوقی مربوط به اختراعات مورد بررسی قرار می گیرد .

- در ماده ۳۷ قانون ثبت اختراعات مقرر شده است که در صورت اعتراض اشخاص ذینفع ، چنانچه اعتراض آنان

مطابق موارد قانونی زیرباشد ، ورقه اختراع باطل خواهد شد :

- ۱- در صورتی که اختراع ، اختراع جدید محسوب نشود.
 - ۲- در صورتی که ورقه اختراع جزو مواردی باشد که نمی توان به عنوان اختراع به حساب آورد .
 - ۳- در صورتیکه اختراع مربوط به طریقه علمی صرف بوده وعملاً قابل استفاده صنعتی یا کشاورزی نداشته باشد .
 - ۴- وقتی که ۵ سال از تاریخ صدور ورقه اختراع گذشته باشد وعملاً از آن استفاده نشده باشد .
- از موارد یاد شده ونیز مواد ۵۱ تا ۶۱ آیین نامه اصلاحی اجرای قانونی ثبت اختراعات چنین بر می آید که اعتراض ممکن است قبل از ثبت باشد یا بعد از ثبت . ماده ۴۶ قانون ثبت اختراعات ضمن عدول از اصل کلی صلاحیت کلی دادگاه محل اقامت خوانده ، ترتیبی دیگر را مقرر کرده و رسیدگی به کلیه دعاوی حقوقی یا جزایی مربوط به اختراع را در صلاحیت محاکم تهران داشته است .
- مواد ۱۷ ، ۱۸ و ۳۷ این قانون و مواد ۵۶ ، ۵۷ و ۶۱ آیین نامه اصلاحی اجرای آن نیز که در خصوص موارد اعتراض به ثبت اختراعات است محکمه ابتدایی تهران را صالح به رسیدگی به اینگونه دعاوی دانسته است .
- بعد از تصویب قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۲/۳/۱۵ دادگاههای عمومی جانشین محاکم ابتدایی تهران شده اند . در ماده ۲ آیین نامه اصلاحی قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۸ پیش بینی شده است که :
- به پیشنهاد رئیس کل دادگستری استان و تصویب رئیس قوه قضائیه شعب دادگاههای عمومی حقوقی و عمومی جزایی و دادسرا در هر حوزه قضایی به تناسب امکانات و ضرورت جهت انجام تحقیقات و رسیدگی به دعاوی خاص تخصیص می یابند . دسته ای از این دعاوی که در بند (ب) این ماده به آنها اشاره شده است . دعاوی ثبتی ، مالکیتهای معنوی و صنعتی است . در حال حاضر در عمل تمام دعاوی مربوط به اختراعات به شعبه سوم دادگاه عمومی تهران ارجاع می شود و آرای این شعبه نیز در دادگاههای تجدید نظر استان تهران قابل تجدید نظر است .

کنوانسیون پاریس

لازم به ذکر است اشخاصی که در خارج از ایران اختراع خود را به ثبت رسانده اند ، در صورتی می توانند در ایران به ثبت اختراعاتی که به حقوق آنها لطمه می زند، اعتراض کنند که کشور ثبت کننده اختراع ، همانند ایران به کنوانسیون پاریس ملحق شده باشد .

موارد اعتراض بر حسب زمان و اشخاص طرف شکایت

بعد از تسلیم اظهارنامه ثبت به اداره مالکیت صنعتی و رسیدگی به آن از جهات مختلف (نداشتن شباهت با اختراعات ثبت شده قبلی و ...) در صورت نداشتن نقص و انطباق با قانون ثبت اختراعات وسایر قوانین و مقررات مربوط و در نتیجه قبول مقدماتی تقاضای ثبت اختراع ، برای حفظ حقوق سایرین که ممکن است نسبت به ثبت آن اعتراض داشت باشند ، آگهی ای مشتمل برنام و نشانی صاحب اختراع ، ویژگیهای آن اختراع در روزنامه رسمی منتشر خواهد شد ، چنانچه تا ۳۰ روز بعد از انتشار آگهی مزبور کسی به ثبت آن اختراع اعتراض ننماید ، اداره مالکیت صنعتی اختراع را به نام تقاضا کننده ثبت خواهد کرد .

اما در صورتیکه شخص یا اشخاصی ثبت اختراع مورد نظر را مغایر حقوق و منافع خود بدانند ، می توانند به ثبت آن اعتراض کنند و در تقاضای ابطال اظهارنامه اختراع را بنمایند.

در هر حال اعتراض قبل از ثبت اختراع دارای دو مرحله است :

در مرحله اول ، ابتدا ذینفع باید اعتراض خود را به صورت کتبی به اداره مالکیت صنعتی تسلیم نماید و در اعتراض نامه موارد زیر را قید کند : اسم و شغل و اقامتگاه خود در تهران و ذکر کلیه دلایل و مدارکی که معترض به استناد آن خود را مستحق اعتراض می داند. چنانچه معترض مدعی مالکیت نسبت به اختراع مورد تقاضای ثبت باشد اما آن اختراع در ایران به اسم او ثبت نشده باشد ، اعتراض وی در صورتی پذیرفته می شود که مطابق قانون ثبت اختراعات و آیین نامه اجرایی آن تقاضای ثبت اختراع را نیز بنماید .

همین ترتیب در فرضی نیز رعایت می شود که معترض مدعی حقی نسبت به اختراع مورد اعتراض باشد ، مگر اینکه چنین اختراعی قانوناً قابل ثبت نباشد . (مواد ۵۱ و ۵۲ آیین نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات مصوب ۱۳۳۷) . ظرف ده روز از تاریخ وصول اعتراض نامه اداره مالکیت صنعتی باید آن را به اقامتگاه در خواست کننده ثبت و یا اشخاص که به موجب ماده ۴۶ آیین نامه اصلاحی اخیرالذکر معین می شوند ، ابلاغ کند و لازم است در ضمن ابلاغ نامه به روشنی مشخص شود که در صورت قبول اعتراض ، معترض درخواست ثبت اختراع را مسترد کند. اعتراض نامه مطابق مواد ۶۷ الی ۸۳ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی ابلاغ خواهد شد. هرگاه درخواست کننده ثبت اختراع ، کتباً به اعتراض معترض تمکین نماید ، در خواست او مسترد می شود و مراتب کتباً به معترض اخطار می گردد و در صورتی که علامت یا اختراع معترض قبلاً به ثبت نرسیده باشد ، برطبق اظهارنامه ای که مطابق ماده ۵۳ آیین نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات تقدیم نموده است ، اقدام به ثبت آن می شود.

در صورتی که درخواست کننده به اعتراض تکمیل ننماید ، معترض باید ظرف مهلت ۶۰ روز از تاریخ ابلاغ اعتراض نامه به درخواست کننده ثبت اختراع ، به دادگاه صالحه مراجعه کند و ضمن تقدیم دادخواست ، گواهی اقامه دعوی را از دادگاه گرفته و به اداره مالکیت صنعتی ارائه نماید . در غیر اینصورت اداره مالکیت صنعتی بعد از ملاحظه گواهی دفتر دادگاه مبنی بر عدم تقدیم دادخواست ، علامت یا اختراع را به اسم درخواست دهنده ثبت خواهد کرد . (موارد ۵۳ تا ۵۷ آیین نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات) . همواره این احتمال وجود دارد که اشخاص ذینفع از آگهی تقاضای ثبت مطلع نشوند. به همین جهت قانون گذار حتی بعد از نهای شدن ثبت اختراع نیز امکان اعتراض به آن را پیش بینی کرده است . مستفاد از موارد ۱۸ ، ۲۲ و ۳۷ قانون ثبت اختراعات و موارد ۵۱ و ۶۱ آیین نامه آن این است که اعتراض بعد از ثبت با اعتراض قبل از ثبت دو تفاوت عمده دارد :

نخست اینکه برخلاف اعتراض قبل از ثبت ، چنین اعتراضی مستقیماً در دادگاه به عمل می آید و اداره ی ثبت به آن رسیدگی نمی کند .

دوم آنکه در اعتراض قبل از ثبت خواسته دعوا ، ابطال اظهار نامه تقاضای ثبت اختراع است. در حالیکه در اعتراض بعد از ثبت خواسته دعوا ، تقاضای ابطال ثبت ورقه اختراع مورد اعتراض است . تقاضای ابطال ورقه اختراع که در ایران به ثبت رسیده است باید به دادگاه عمومی تهران (در حال حاضر شعبه سوم) داده شود و دادخواست مربوط به آن باید دارای ضمانت زیر باشد :

۱. مستخر به گواهی شده اداره مالکیت صنعتی مبنی بر ثبت ورقه اختراع که تقاضای ابطال آن شده است .
 ۲. اصل یا رونوشت گواهی شده کلیه اسناد مثبت ادعای معترض
 ۳. وکالت نامه ، در صورتی که دادخواست و کالتاً داده شده باشد .
- ابلاغ دادخواست و مقدمات دعوا و سایر تر تیبات رسیدگی مطابق قانون آیین دادرسی مدنی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی خواهد بود (مواد ۶۱ ، ۶۲ آیین نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات)
- اعتراض به رد تقاضای ثبت از طرف اداره مالکیت صنعتی**

بعد از تسلیم اظهار نامه ثبت اختراع به اداره مالکیت صنعتی ، اداره مذکور از جهات مختلف (جدید بودن اختراع ، قاب استفاده بودن آن در زمینه کشاورزی ، صنعتی و ...) به آن رسیدگی می کند و در صورت داشتن نقص و عدم انطباق با قانون ثبت اختراعات و سایر قوانین و مقررات مربوطه ثبت اختراع را رد می کند . در اینصورت باید ظرف ۱۵ روز مراتب رد تقاضا با ارائه دلایل به تقاضا کننده اعلام شود . برای حفظ حقوق درخواست کنندگان ثبت اختراعات که ممکن است نسبت به تصمیم اداره مالکیت صنعتی اعتراضی داشته باشند ، ماده ۷ قانون ثبت اختراعات ، شکایت نسبت به تصمیم آن اداره را پیش بینی کرده و به تقاضا کننده این حق را داده است که ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ رد تقاضای ثبت به دادگاه صالح مراجعه کنید .

به دادخواستی که درخواست کننده ثبت اختراع در صورت رد تقاضای او مطابق ماده ۷ قانون اختراعات می دهد ، باید اسناد ذیل ضمیمه شود:

۱. اصل یا رونوشت گواهی شده تضمینی که به موجب آن تقاضای ثبت رد شده است .
۲. اعتراضاتی که درخواست کننده ثبت به تصمیم مزبور دارد .
۳. قبض سپرده بر طبق ماده ۴۷
۴. وکالت نامه در صورتی که دادخواست وکالتاً داده شده باشد .

پس از تعیین جلسه دادگاه و ابلاغ اخطاریه به معترض و اداره مالکیت صنعتی ، در روز جلسه دادگاه توضیحات طرفین را استماع و رأی مقتضی را صادر خواهد کرد . معترض می تواند مهلتی که بیش از شش ماه نباشد تقاضا کند . عدم حضور هیچ یک از طرفین مانع از صدور حکم نخواهد بود . و در هر حال حکم نسبت به طرف غایب نیز حضوری محسوب خواهد شد . (مواد ۴۸ و ۴۹ آیین نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات) . در صورتی که حکم قطعی دائر برالزام اداره مالکیت صنعتی به ثبت اختراع صادر شود ، آن اداره مکلف است ظرف ۱۵ روز از تاریخ ابلاغ حکم قطعی دادگاه اختراع را به ثبت رساند و گواهی آن را به متقاضی بدهد (ماده ۸ قانون ثبت اختراعات) .

موارد اعتراض بر حسب موضوع دعوا در اختراعات :

الف . جدید نبودن اختراع

جدید بودن رکن اساسی و اصلی اختراع است و. از مفاد ماده ۲۶ قانون ثبت اختراعات چنین استنباط می شود که اختراع باید ماهیتاً جدید و تازه باشد ، یعنی تا زمان حاضر مانند آن تحقق نیافته باشد و انسان برای اولین بار به آن دست یافته باشد . تبصره ماده ۲۷ مفهوم جدید بودن اختراع را با صراحت بیشتری بیان کرده است :

« هر اختراع یا تکمیل اختراع موجود که قبل از تاریخ تقاضای ثبت خواه در ایران و خواه در خارجه در نوشتجات ، یا نشریاتی که در دسترس عموم است ، شرح یا نقشه آن منتشر شده و یا به مورد عمل یا استفاده گذارده شده باشد؛ اختراع جدید محسوب نمی گردد» .

همانطور که قبلاً گفته شد در نظام حقوقی ایران همانند کشورهای دیگر که سیستم بدون پیش آزمایی را پذیرفته اند

اختراع از جهت قابلیت امتیاز و تازگی بدواً مورد بررسی و تحقیق قرار نمی گیرد و اداره مالکیت صنعتی تازگی و حقیقی بودن اختراع را تضمین نمی کند . ماده ۲۶ به این مطلب به صداقت اشاره کرده است . بنابراین ، اظهار نظر درباره تازگی اختراع صرفاً در صلاحیت دادگاه است و اگر اختراعی فاقد وصف جدید بودن باشد، ذینفع می تواند به محکمه صالح مراجعه کند و نسبت به آن اعتراض کند .

ب . اختراع جز مواردی باشد که نمی توان برای آن تقاضای ثبت نمود به موجب بند دوم ماده ۲۷ قانون اختراعات وقتی که ورقه اختراع مخالف مقررات ماده ۲۸ صادر شده باشد، هر ذینفع می تواند از دادگاه تقاضای صدور حکم بطلان آن را بنماید . در ماده ۲۸ قانون مزبور مقرر شده است که : برای امور ذیل نمی توان تقاضای ثبت نمود:

۱- نقشه های مالی

۲- هر اختراع یا تکمیلی که محل انتظامات عمومی یا منافی عفت یا مخالف حفظ الصحة عمومی باشد .

۳- فرمولها و ترتیبات دوایی.

شعب اول و سوم دیوان عالی کشور نسبت به موارد مشابه (ثبت فرمول و ترکیب دارویی به عنوان اختراع) استنباط های مختلفی از بند ۳ ماده فوق الذکر به عمل آورده و رویه های مختلفی اتخاذ نموده اند .

به این ترتیب که شعبه اول ، اداره مالکیت صنعتی به ثبت و صدور ورقه اختراع بنام متقاضی می نماید، اما شعبه سوم ثبت چنین اختراعی مغایر بند ۳ ماده ۲۸ می داند که سر انجام هیات عمومی دیوان عالی کشور طی رای وحدت رویه شماره ۶۱۵ مورخ ۱۳۷۶/۱/۱۹ به شرح زیر مبادرت به صدور رأی می نماید :

ماده ۲۷ قانون ثبت اختراعات مصوب تیر ماه ۱۳۱۰ بطور اطلاق پذیریش تقاضای ثبت ابداع هر محصول صنعتی جدید و کشف هر وسیله جدید یا اعمال وسایل موجوده به طریق جدید برای تحصیل یک نتیجه یا یک محصول را جهت استفاده از مزایای مقرر در ماده ۲۶ این قانون تجویز نموده که که بالنتیجه ناظر به ابداعات ، اختراعات و اکتشافات دارویی نیز می باشد . بند ۳ ماده ۲۸ قانون موصوف « فرمول ها و ترکیبات دوایی » صرفاً ناظر به مواد و اجزاء تشکیل دهنده هر دارو بوده و منصرف از موارد مذکور در ماده ۲۷ قانون ثبت اختراعات است . نظریه اینکه خواسته دعاوی مطروحه در شعب اول و سوم دیوان عالی کشور « ثبت طریقه تهیه مواد و ترکیبات دارویی جدید» در حدود ماده ۲۷ قانون فوق الذکر می باشد . بنابراین رأی شعبه اول دیوان عالی کشور که مآلاً متضمن این معنی است ، موافق با موازین قانونی تشخیص و با اکثریت قریب به اتفاق آزاد تأیید می گردد .

این رأی طبق ماده واحده قانون وحدت رویه قضایی مصوب سال ۱۳۲۸ برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاه ها در موارد مشابه لازم التباع است .

ج . صنعتی یا کشاورزی نبودن اختراع :

مواد ۲۶ و ۲۷ قانون ثبت اختراعات تنها نوآوری های را که در زمینه صنعتی و کشاورزی قابل استفاده باشد ، اختراع تلقی کرده و قابل حمایت دانسته است . بنابراین روش ها و ابداعات صرف نظری ذهنی که در عمل قابلیت صنعتی و کشاورزی نداشته باشد، هر چند در آینده احتمالاً بتواند در این زمینه ها مورد استفاده قرار گیرد قابل ثبت نبوده و در صورتیکه برای آن تقاضای ثبت شود ، هر ذینفعی می تواند از دادگاه ، تقاضای جلوگیری از ثبت آن را بنماید و در صورت ثبت، ابطال ورقه اختراع را از دادگاه خواستار شود . فرضی است که ۵ سال از تاریخ صدور ورقه اختراع گذشته باشد و عملاً از آن استفاده نشده باشد .

د . عدم استفاده عملی از اختراع ظرف ۵ سال از تاریخ صدور ورقه اختراع به موجب بند ۴ ماده ۲۷ قانون اختراعات یکی از مواردی که هرذینفعی میتواند به دادگاه مراجعه کند و تقاضای صدور بطلان ورقه اختراع را بنماید .

روشن است که حمایت قانون گذار از اختراع و اعطای امتیاز ویژه به مخترع و در مقابل مکلف کردن دیگران به رعایت حق مخترع به دلیل استفاده ای است که جامعه می تواند در عرصه صنعت و کشاورزی از اختراع بنماید . لذا در صورتی که اختراع ظرف مدت طولانی به موقع استفاده عملی گذاشته نشود، چنین حقی مبنای خور از دست می دهد و قانون گذار دلیلی نمی بیند از آن حمایت کند و در این زمینه برای دیگران تکلفی ایجاد نماید .

منازعات در ثبت اختراع

۱. ممکن است در یک زمان واحد، چند شخصیت حقیقی یا حقوقی مدعی ثبت اختراع باشند، طبعاً به ادعای اولین اقدام کننده ترتیب اثر داده می شود ولی چنانچه مشخص نشود اولین متقاضی ثبت چه کسی بوده است، در محکمه ای به ادعای همه افراد متقاضی رسیدگی شده و به نفع یکی از متقاضیان رأی صادر می گردد . البته حق شکایت به رأی صادره برای دیگر افراد مدعی محفوظ خواهد ماند .

۲. چنانچه فردی بدون مجوز مبتکر ، از یک اختراع بهره برداری کند یا نمونه بسازد و یا محصول تولید شده آن را بفروشد ، متخلف محسوب شده و طبق رأی دادگاه کشور محل ثبت ، ملزم به جبران خسارات وارده به مخترع خواهد شد .

۳. فرد متهم به تخلف ممکن است در دادگاه مدعی شود که این اختراع از ابتدا نمی بایست به ثبت می رسید چرا

که مانع تولید يك محصول شده است . گاهي چنین ادعاهايي در دادگاه برنده هم مي شوند . در كشورهاي پيشرفته ، منازعات علمي مانند اختراعات ، در تمام كشور تنها در يك دادگاه مورد رسيدگي قرار گرفته تا يكساني قانون براي همه افراد و در همه مناطق رعايت شود . البته اين مقررات در كشورهاي مختلف با اندك تفاوت به اجرا در مي آيد . هنگاميكه شرايط سه گانه فوق مورد تأييد دفتر ثبت اختراعات قرار گيرد، ادعاي مبتكر ، يك اختراع محسوب شده است و به ثبت مي رسد .

نتيجه گيري

پيشرفت و رفاه بشروابسته به ظرفيت خلاقيت اودرحوزه هاي فناوري وفرهنگ است و محافظت قانوني ازخلاقيت ها مشوق سرمايه گذاري بيشتراست که به نوآوريهاي بيشتتر مي انجامد . اين نظام با بيان قانوني حقوق معنوي واقتصادي افراد خلاق درارتباط با آنچه که خلق مي کنند وحقوق عموم براي دسترسي به دستاورد اين افراد وهمچنين توسعه وترويج خلاقيت ها و گسترش وکاربردي کردن نتايج آنها ونيز تشويق تجارت منصفانه تأکيد دارد . حقوق مالکيت فکري به معنای حقوق قانوني منتج ازفعاليت ذهني وفکري درزمينه هاي صنعتي ، علمي ، ادبي وهنري مي باشد . همچنين تشويق ومحافظت ازمالکيت موجب رشد اقتصادي ، پديد آمدن شغلها وصنایع جديد و ارتقاء كيفيت وخرسندني اززندگي است . درمالکيتهاي صنعتي حق انحصاري اختراع ، طرحهاي صنعتي ، علائم تجاري (کالا و خدمات) ورازهاي تجاري مهمترين مواردی هستند که مخترع بايد به آنها توجه کند . اختراع محصول يا فرآيندي است که راه جديد انجام کاري را ارائه مي دهد يا راه حل فني جديدي را براي مشکل خاصي پيشنهاد مي کند . پتنت حق انحصاري است که درقبال اختراع ثبت شده به مخترع يا نماينده قانوني او اعطا مي شود .

پتنت حمايت قانوني ازاختراع را براي دارنده آن تأمين مي کند ؛ حمايت پتنت به اين معنا است که مورد اختراع را نمي توان بدون اجازه دارنده پتنت به صورت تجاري توليد کرد ، استفاده يا توزيع وبه فروش رساند . پتنت مجوزتوليد محصول اختراعي نيست بلکه تنها ديگران را ازتوليد آن بازمي دارد . ثبت اختراع خود هدف نيست بلکه وسيله اي است قانوني که با صرف وقت و هزينه براي نيل به اهداف تجاري واقتصادي انجام مي شود . اداره ثبت اختراع كشورمورد تقاضا پس ازبررسي کارشناسي پرونده واحتمالاً پس ازانتشار مفاد تقاضا نامه درسطح عموم ، درصورت احراز شرايط ، نهايتاً گواهي حق اختراع را اعطاء مي نمايد که درسرتاسر همان کشور معتبر وقابل دفاع است . فراورده هاي جديد (حمايت ازمحصول ، روش توليد ، کاربرد) ، فرايندهاي جديد (حمايت ازخود فرآيند يا روش توليد) که کاربردهاي جديد (حمايت ازکاربرد جديد يك محصول) داشته باشد قابل پتنت کردن مي باشند .ازشرايط پتنت شدن اختراع شامل نو بودن ، دارا بودن گام ابتکاري کاربرد عملي وارزش بيشتتر اقتصادي افشاي اختراع مي باشد . مواردی که غيرقابل ثبت به عنوان اختراع مي باشند عبارتند از : مواردی که ازقبل درطبيعت موجود است ، نظريه هاي علمي ؛ روشهاي رياضي ؛ طرح ونقشه ، قواعد وروشها (مثل روش انجام تجارت ، فعاليت ذهني ؛ بازي) ، نرم افزار رایانه اي فاقد اثر فني ؛ روش تشخيص يا معالجه بيماري درانسان يا دام ، گونه هاي گياهي يا جانوري ياروش ايجاد آنها واختراعي که استفاده تجاري آن مخل نظم عمومي يا اصول اخلاقي باشد . درواقع هدف ازثبت پتنت ازديدگاه مخترعان کسب افتخار براي خود وکشور وحلوقگيري ازثبت ايده توسط ديگران وکسب درآمد ازاختراعات وپايش وحفظ حقوق پتنت است .

ازآنجا که بخش ادعاهاي يك پتنت (Claim) يکي ازاساسي ترين قسمتهاي هر پتنت بوده وبه ويژه درخصوص فناوريهاي نوين ازاهميتي دو چندان برخورداراست ، لازم است تا صاحب اختراع ضمن توجه جنبه هاي اختراع خویش دربخش ادعاهاي پتنت ،طوري به شرح اختراع پردازد که قابليت احراز شرايط لازم جهت ثبت را بيايد ، به طورمثال ممکن است يك محصول به خودي خود قابل پتنت شدن نباشد اما فرآيند انجام شده جهت نيل به آن محصول ويا ابزاري که درساخت آن محصول دخالت داشته اند قابليت پتنت شدن را دارا باشند . بنابراین فرد مخترع بايد به نحوي ثابت نمايد که اختراع وي نه تنها ازلحاظ ابعاد تغيير یافته . (دستيابي به شرط نو آوري دراخترع) بلکه کاهش ابعاد دراخترع وي موجب توليد کاربردهاي جديد ومفيد ونيزايجاد مزيتهاي تجارتي گرديده است .

حمايت ازثبت اختراع دربازرگاني داخلي وبين المللي ازاهميت ويژه اي برخوردار ميباشد به همين دليل معاهده هاي چند جانبه بسياري بين دولتها منعقد گرديده است که ازآن جمله ميتوان کنوانسيون پاریس ومعاهده همکاري اختراع (PCT) براي حمايت ازمالکيت صنعتي وسازمان مالکيت فکري رانام برد . معاهده همکاري اختراع يکي ازمهمترين پيشرفتهاي بشري درهمکاريهاي بين المللي ، درزمينه ثبت اختراعات به شمار مي آيد. PCT که يك توافقنامه تحت کنوانسيون پاریس مي باشد ، عمدتاً معاهده اي براي همکاري درزمينه ثبت ، جستجو وبررسي اظهارنامه هاي ثبت اختراعات ومنشترساختن اطلاعات فني مي باشد .

این معاهده پتنت های بین المللی صادر کرده و این مسئولیت کماکان در اختیار دفاتر ثبت اختراعات کشورهای عضو می باشد . با در نظر گرفتن صرفه جویی که در هزینه های ثبت از طریق PCT می شود ، تعداد زیادی از شرکت های برجسته جهان از این سیستم استفاده می کنند که بسیاری از آنان نیز از شرکت های کشورهای در حال توسعه می باشد .

رشد چشمگیر تعداد اظهارنامه های بین المللی که تحت این معاهده در سالهای متمادی به ثبت رسیده است ، خود گواهی بر مزیت آن (برای متقاضیان دفاتر ثبت و مؤسسات صنعتی) نسبت به سیستم سنتی می باشد . تعداد اظهار نامه های بین المللی از طریق PCT ، از چند هزار اظهارنامه در اواخر دهه هفتاد میلادی به بیش از ۱۱۰۰۰۰ اظهار نامه تا پایان سال ۲۰۰۳ میلادی افزایش یافته است .

معاهده همکاری اختراع یک راه حل تجاری بسیار مؤثر برای شرکتها و مخترعاتی است که خواهان حفاظت از اختراع خود در چندین کشور می باشد .

علاوه بر مزایای بسیار آن در تسهیل فرایند ثبت در کشورهای متعدد ، PCT بانک اطلاعاتی عظیمی از اطلاعات فنی ارزشمند می باشد که در شناسایی روند حرکت فناوری ها بسیار مفید فایده خواهد بود . چنین اطلاعاتی منبع اصلی تحلیل گران در جستجوی فرصتها و زمینه های سرمایه گذاری و همچنین راهنمایی در انتقال فناوری می باشد .

پیشنهادات

۱- دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاهها و مراکز آموزش عالی باید از مسائل مختلف مربوط به ثبت اختراع ، ابتکار و موضوعات مربوط به مالکیت فکری اطلاع داشته باشند و آموزشهایی باید ببینند تا در صورت داشتن ایده و اختراعی بتوانند از طریق آن به کسب و کار مورد نظر دست یابند .

۲- امروزه بایستی نوآوریها و ایده ها با روشهای جدید در دبستان ، دبیرستان و دانشگاه به مخاطبان آموزش داده شود و از ابتدای ورود دانش آموزان و دانشجویان ، بحث درآمدزا کردن افکار و ایده ها ترویج و فرهنگ سازی شود تا که خود بسترساز مقولات مهمتر در زمینه کارآفرینی شود .

۳- تعداد کارشناسان و متخصصان بحث مالکیت فکری به ویژه در مقوله ثبت اختراع و نوشتن اظهارنامه در کشور محدود به چند نفر می شود . لذا مهمترین مشکل در عدم ثبت به موقع و صحیح اختراعات و ابتکارات در کشور نبود نیروی متخصص آشنا به بحث های مالکیت فکری بطور حرفه ای و فنی است .

۴- بنگاههای کوچک و متوسط می توانند از اختراعات و ایده های جدید دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاهها حمایت کنند و با خرید و جذب نوآوریهای آنها موجب موفقیت یک کسب و کار در دنیای نوین کسب و کار کنونی باشد .

۵- با آموزشهای لازم خصوصاً برای قشر جوان میتوان در سطوح مختلف زمینه نوآوریها و اختراعات را برای آنها فراهم کرد و از طریق فرآیندهای مربوط به مالکیت فکری آنها را به مسیرهای درست هدایت کرد .

۶- تربیت و آموزش وکلای ثبت اختراع در کشور؛ در دنیا تخصصی وجود دارد که از آن تحت عنوان وکلای ثبت پتنت (اختراع) یا کارگزاران ثبت اختراع از آنها یاد می شود . این افراد ، با پیش زمینه فنی و کسب آموزشهای مربوط به حقوق مالکیت فکری میتوانند همانند وکلای دادگستری در حوزه مربوط به اختراعات و نوآوریها انجام وظیفه کنند . در واقع این افراد می توانند پروانه ای شبیه با پروانه وکالت بگیرند ، روشها و فرآیندهای مربوط به ثبت اختراع را برای مخترعان و نوآوران هر کشوری دنبال کنند و به نتیجه برسانند . که در کشور ما متأسفانه این کارگزاران ثبت پتنت (اختراع) وجود ندارد و لذا بایستی در دانشگاهها کارشناسی این رشته را ایجاد کرد . و تعداد کارگزاران ثبت اختراع را در کشور بدین طریق افزایش داد .

منابع و مآخذ

۱. موسوی موحدی ، علی اکبر و ابوالفضل کیانی بختیاری و جمشید چمنی ، روشهای تولید و اشاعه یافته های علمی . رهیافت . ش ۲۱ (سال ۱۳۸۲) . ص ۵- ۱۹
۲. اصلانی ، حمید رضا ، حق اختراع با لحاظ موافقت نامه جنبه های مرتبط با تجارت حقوقی مالکیت معنوی . پایان نامه کارشناسی ارشد . تهران : دانشگاه تربیت مدرس ، دانشکده علوم انسانی ، ۱۳۸۱ .
۳. گودرزی ، مهدی . بررسی وضعیت نظام مالکیت فکری در ایران و ارائه راهکارهای بهبود آن در جهت توسعه تکنولوژی کشور . پایان نامه کارشناسی ارشد ، ۱۳۸۲ .

۴. مهدوي ، محمد تقی . تکنولوژی اطلاعات واطلاعات تکنولوژی . تهران : سرچاپار ، ۱۳۷۹ .
۵. نوروزي ، محمد . نگاهی به نظام مالکیت صنعتی در ایران و سایر کشورها . تهران : سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران ،
۶. هداوند ، مهدی . حقوق مالکیت صنعتی و قراردادهای بین المللی لیسانس . تدبیر . ش ۱۵۸ (تیر ۱۳۸۲) .
۷. اسپریدوف ، فلیکس آ . و ویو . ژنو . سویس . برنامه سازمان جهانی مالکیت معنوی در حوزه اطلاعات پروانه های ثبت اختراع . ترجمه علی آقا بخشی . ش او۲ (سال ۱۳۶۱)
۸. والکون ، پکا . نقش پروانه اختراع در اشاعه اطلاعات صنعتی . ترجمه مسعود توتونچیان . ش ۱ (بهار ۱۳۷۲)
۹. فهمی ، مهدی . پروانه ثبت اختراع و مراحل ثبت آن . پیام کتابخانه . ش ۳۳ (بهار ۱۳۷۸) - ص ۷۶- ۷۹
۱۰. شمس ، عبدالحمید . حقوق مالکیت برعلائم تجاری و صنعتی . - تهران : سمت ، ۱۳۸۲ .
۱۱. آبتی ، حمید . حقوق آفرینش‌های فکری . - تهران : نشر حقوقدان ، ۱۳۷۵ .
۱۲. امانی ، تقی . مجموعه قوانین و مقررات حقوق مالکیت فکری (ملی و بین المللی) . تهران : انتشارات بهنامی ، ۱۳۸۳ .
۱۳. پورنوری ، منصور حقوق مالکیت معنوی در دادگاه . تهران : انتشارات مهد حقوق ، ۱۳۸۳ .
۱۴. امامی ، نورالدین ، مالکیت های فکری . تهران : دانشگاه تهران ، ۱۳۵۰ .
۱۵. دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک کشور . حقوق پدیدآورندگان نرم افزار تهران : سازمان برنامه و بودجه ، مرکز مدارک اقتصادی - اجتماعی و انتشارات ، ۱۳۷۳ .
۱۶. حکیم الهی ، غلامحسین . شیوه ها و راهکارهای ثبت اختراع (تپه) و امتیازات آن از دیدگاه حقوقی . - رهیافت . ش ۲۴ (زمستان ۱۳۸۳) ص ۶۷- ۷۴ .
۱۷. جامیرصادقی ، سوزان . معاهده همکاری اختراع و مزایای آن . فصلنامه علم و آینده . ش ۹ (تابستان ۱۳۸۳) . ص ۸۷-۷۸ .
۱۸. فرهادیان ، فریبا . حق مالکیت فکری با کیست ؟ روزنامه جام جم ، ش ۱۷۰۹ - (شنبه ۱۶ اردیبهشت ۱۳۸۵) - ص ۱۲
۱۹. وحیدی ، فریده . اعتراض به ثبت علائم تجاری و اختراعات . نشریه ثبت . دی - بهمن ۱۳۸۴ - ص ۱۵۵۰

20-Makarov M , the process of Reforming the international. Patent Classification. World patent in formation .(2004). 26 (2) 137-141

21. Battle C.W , the Patent Guide . A friendly Hand book for Protectiny and pre filing from Patent . All Worth press .(1997)

۲۲ . سایت سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی . <http://www.irost.org>

23. <http://www.Iraninvention.com>

24. <http://www.Shci.ir>

۲۵ . سایت ماهنامه تدبیر <http://www.Imi.ir>

۲۶ . پژوهشگاه صنعت نفت <http://www.irpi.Ir>

27. <http://www.aftab.ir>

28. <http://www.isna.ir>

۲۹ . پارک علم و فناوری یزد <http://www.ystp.Org>

30. <http://www.Kstp.ir>

31. <http://www.Tabrizu.ac.ir>

۳۲ . پایگاه اطلاع رسانی مهندسی ساخت و تولید ایران <http://www.Smeir.ir>

33. <http://www.fekren.org>

34. <http://www.jamejamonline.ir>

۳۵ . سایت ستاد ویژه توسعه فناوری نانو . <http://www.nano.ir>

۳۶ . سایت معاونت فناوری وزارت علوم و تحقیقات و فناوری <http://www.techno.msrt.Ir>

37. <http://www.Bambooweb.Com/articles>

38. <http://www.Uspto.gov>

39. <http://www.Patent.gov.uk>

40. <http://www.Wipo.int/Pct/en>